Biblioteksbladet

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENINGS TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 08/2016

[s 4] Inga riktlinjer om öppen tillgång

[s 25] *Ny modell:* Schillerska inspireras av Hogwarts

[s 38] Forskare vill göra biblioteket till ett verb

PISA-RESULTATEN – VARFÖR SJÖNK VI SÅ LÅGT?

LÄSNING KAN HOTA DIN KÖNSIDENTITET

TEMA

LÄSFRÄMJARNA DRAR UT I FÄLT

Framtidens FORSKNING

[s 28] *Minstern vill att fler ska känna sig hemma på forskningsbiblioteken*

Om nyttan av litteraturen

Ordet läsfrämjande väcker kanske lika många olika känslor som det finns läsare. Själv åker jag tidsmaskin till Bokmässan 2001 – till det subversiva förlaget Vertigos monter där värdarna bar tröjor med texten ”Läsrörelsen suger hästballe”. Runt i gångarna och på kaféerna möttes mässbesökare av flyers som beskrev hur Läsrörelsen ”stödd av hovet, staten och kapitalet” idkade ”välgörenhet” gentemot arbetarklassen. Vertigo anklagade dem för att väja för politiken, för att inte komma med några förslag om realpolitiska åtgärder som att stoppa biblioteksnedläggningar, ge mer resurser till skolan eller kräva satsningar på arbetsplatsbibliotek.

Sedan dess har de sociala och ekonomiska skillnaderna i vårt land bara ökat. Det har lagts ner fler bibliotek. Och enligt PISA-mätningarna åtminstone fram till 2012 har svenska elevers läsförståelse stadigt sjunkit jämfört med andra OECD-länder sedan 2000.

NÄR VI SKICKAR DEN HÄR tidningen till tryck har siffrorna från den senaste PISA-mätningen inte kommit, så vi vet inte om den dystra trenden för svensk läsförståelse har vänt. Men vi vet att förstasidan på regeringens webbplats rymmer en högt placerad banner där det står ”Hela Sverige läser med barnen”. Att höstlov blev läslov. Att en särskild läsdelegation har bildats. Vi vet att regeringen utökar satsningarna på Bokstart, där biblioteket kommer hem till nyblivna familjer och inspirerar bebisarna och deras föräldrar till läsning, och Läslyftet, en fortbildningssatsning i skolan som nu också kommer att omfatta skolbibliotekarier.

FÖR POLITIKERNA HANDLAR den här frågan nu om att få de unga att bli läskompetenta nog att kunna tillgodogöra sig utbildning. Eller för den delen klara sina jobb.

I Kulturrådets kunskapssammanställning *Med läsning som mål* (2015) framgår det att barn från socioekonomiskt svaga miljöer generellt sett läser mindre för nöjes skull än barn från mer priviligierade klasser. Att högutbildade läser mer än lågutbildade. Och flera studier pekar på den fria läsningen som en biljett till en klassresa.

”Flera studier pekar på läsning som en biljett till en klassresa.”

På mässan 2001 fnös Vertigos förläggare Carl-Michael Edenborg över idén om litteraturens nytta. ”Läsrörelsens syn är att böcker ska göra samhällsmedborgarna bättre och barnen ska läsa för att sluta svära. Men är det någonstans jag lärt mig begå olagligheter och svära är det fan i mig i litteraturen”, sa han senare till Sydsvenskan.

Nu handlar det om mer än att sluta svära. Nu handlar det om att fixa framtiden. Då behöver vi kanske både en realpolitik som minskar klyftorna och varenda aktör som vill verka läsfrämjande. Och varför skulle inte också den subversiva litteraturen kunna låna sig till att möjliggöra en och annan klassresa?

Annika Persson
chefredaktör

Ur mitt bibliotek

Lika oangelägen som Fogelströms *Barn av sin stad* (1962) kändes i Välfärdssverige 1980, lika omistlig är den nu. Här lämnas Söders barn till Östermalm. När jag tittar upp skickas de åter till Afghanistan.

I nummer 8 2016

2 LEDARE
4 JUST NU
9 MÅNADENS ELIN
10 **TEMA:** LÄSFRÄMJARNA DRAR UT I FÄLT
- **10** Nyfödd? Vi kommer!
- **16** Varför sjönk vi så lågt?
- **19** ”Det kommer att bli verkstad”
- **20** Sporten att få pojkar att läsa

25 NY MODELL: SCHILLERSKA SKOLAN
28 INTERVJU: HELEN HELLMARK KNUTSSON
34 KOMMENTAR: JAKTEN PÅ FRAMTIDEN
36 SÅ GJORDE VI: DEN TÄNKANDE HYLLAN
38 FORSKNING: BIBLIOTEKET SOM VERB
41 AKTUELLT FRÅN SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

FOTO: JESSICA SEGERBERG

s 12

Nyblivna familjer i bostadsområdet Fornhöjden i Södertälje får alla hembesök av biblioteket.

FOTO: YLVA SUNDGREN

Tjejerna drar ifrån killarna i läsförståelse. Kan idrottens män göra någon skillnad?

s 20

s 28

Ministern för högre utbildning och forskning, Helene Hellmark Knutsson, är numera välkommen till Kungliga biblioteket.

Följ oss varje dag
biblioteksbladet.se
facebook.com/biblioteksbladet
twitter.com/biblioteksblad1

Chefredaktör/ansvarig utgivare
Annika Persson
070-373 11 60 / annika.persson@a4.se

AD/layout
Sandra Johnson
sandraj@a4.se

Reporter
Jennie Aquilonius
jennie@a4.se

Webbredaktör/reporter
Adam Westin
adam@a4.se

Reporter
Karin Persson
karinp@a4.se

Forskningsredaktör
Tim Andersson
tim@a4.se

Postadress
Box 70380
107 24 Stockholm
Besöksadress
World Trade Center D5
Klarabergsviadukten 70
eller Kungsbron 1
Stockholm
Telefon 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck
Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Produktion
Biblioteksbladet produceras av A4 Text & Form för Svensk biblioteksförening. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonskontakt
A4 Text & form
annons@a4.se
Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

Denna tidning gick i tryck den 2 december.
www.biblioteksbladet.se

Omslagsfoto
Ylva Sundgren

Svensk biblioteksförening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

ORDET

Minimässa

Allt fler bibliotek satsade på minimässor under årets e-medborgarvecka. Kommunala förvaltningar, myndigheter eller banker var på plats och visade sina tjänster. Ett bra sätt att nå ut, locka folk och öka samarbetena, svarade några av de 153 folkbiblioteken som deltog i årets upplaga. ■ **BBL**

DIK saknar ordförande

FOTO: ANDERS HAGLUND

Attila Rostoványi.

I NOVEMBER meddelades att DIK:s ordförande, Attila Rostoványi, lämnade posten som ordförande för fackförbundet DIK av personliga skäl av hälsokaraktär.

Attila Rostoványi valdes till ordförande på DIK:s kongress för ganska precis ett år sedan. En ny ordförande kommer att väljas vid en extrakongress i början av 2017. Till dess kliver vice ordföranden Sara Roberts in som tillförordnad. ■ **BBL**

Filialer ersätts av bokbuss

FYRA BIBLIOTEK LÄGGS NER i Falun: Enviken, Sågmyra, Grycksbo och Sundborn. Istället ska bokbussen komma en gång i veckan och så kan man öka bemanningen på andra bibliotek. Bibliotekschefen Karin Hane säger att ”det blir en bra lösning i slutänden”. ■ **BBL**

ILLUSTRATION: ISTOCK

Inga svar om öppen tillgång

Regeringens forskningsproposition handlar om klimatforskning, digitalisering och hälsa – men innehåller inga riktlinjer kring öppen tillgång.

TEXT JENNIE AQUILONIUS

Den 28 november presenterade forskningsminister Helene Hellmark Knutsson forskningspropositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*. Enligt ministern är Sverige ett starkt innovationsland och forskningskvaliteten är hög, men konkurrensen ökar.

– Vi har tappat i innovation de senaste åren och andra länder har gått eller är på väg att gå förbi, sade Helene Hellmark Knutsson.

De statliga anslagen till forskning och innovation ökar därför med 2,8 miljarder fram till 2020. Tillsammans med energiforskningspropositionen blir det strax över tre miljarder.

Regeringen har identifierat tre globala samhällsutmaningar: klimatet, digitaliseringen och hälsa och livsvetenskap. För att möta dem introduceras tioåriga forskningsprogram på sex områden. De handlar till exempel om antibiotikaresistens, migration och integration samt hållbart samhällsbyggande.

Basanslagen till lärosätena ökar med 1,3 miljarder kronor. Regeringen vill höja kvaliteten i forskningen, få en tydligare karriärstruktur, öka samverkan med det omgivande samhället och öka jämställdheten.

NÄR DET GÄLLER biblioteken vill man ge Kungliga biblioteket ett utökat uppdrag att förvalta och vidareutveckla publikationsdatabasen Swepub. För att klara detta höjs KB:s anslag med 3,5 miljoner för 2017.

Missa inte intervjun med Helene Hellmark Knutsson på sidan 28.

KB föreslås också få nationellt samordningsansvar rörande öppen tillgång till vetenskapliga publikationer, i samarbete med Vetenskapsrådet som får ansvar för forskningsdatan.

Vetenskapsrådet får ökade anslag för regeringens satsning på datadriven forskning inom humaniora och samhällsvetenskap.

Propositionen pekar på behovet av att digitalisera kulturarvsinstitutionernas samlingar och konstaterar att bara en bråkdel har digitaliserats hittills. Vetenskapsrådet får 20 miljoner i ökade forskningsanslag för ändamålet 2018 och ytterligare 20 miljoner 2019.

FOTO: YLVA SUNDGREN

Helene Hellmark Knutsson på Kungliga biblioteket i Stockholm, som får utvidgade uppdrag i propositionen.

Hos Svensk biblioteksförening råder besvikelse över propositionen.

– Dels hade vi hoppats på ett beslut om nationella riktlinjer kring öppen tillgång till forskningsinformation. Som det är nu har lärosätena olika policy och när det inte finns nationella riktlinjer blir det svårare att driva de här frågorna. Vi behöver ett ställningstagande på politisk nivå. Det står inte heller något om upphovsrätten. Man talar om tillgänglighet, men den är starkt beroende av upphovsrättsfrågornas lösning, säger föreningens forsknings- och utvecklingssekreterare Katarina Wiberg. ■

”Politikerna måste förstå vad vi kan göra”

KARIN LINDER TAR ÖVER som ny generalsekreterare för Svensk biblioteksförening, en post som stått tom sedan i maj. Ett viktigt uppdrag från styrelsen är att stärka medlemsinflytandet och stötta föreningens regionala nätverk.

– Politikerna måste veta vad biblioteket kan användas till. Vi kan förse politiker med underlag utifrån medborgares behov, genom att till exempel undersöka vad besökare förväntar sig av biblioteket.

Något annat som Karin Linder ser är att samhället förändras snabbt och på många sätt, exempelvis när det gäller digitalisering, polarisering, urbanisering och ökad mångfald.

– Det gäller att vi står beredda att ringa in olika framtidsscenarion, inte bara utvärderar gårdagen. Jag tror också att biblioteken har en viktig roll när det gäller det livslånga lärandet, man vet inte hur många av oss som kommer ha arbete i framtiden.

Karin Linder. FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

Och så gäller det att skolbiblioteken blir än mer integrerade i undervisningen.

– Intresset för att utvidga skolbibliotekens verksamhet är stort, det ser vi inte minst på att det kommit in 200 ansökningar om regeringens 15 miljoner till ökad bemanning. Skolbiblioteken har en roll i alla delar av undervisningen på en skola.

Karin Linder tillträder den 1 januari. Hon har tidigare varit utredare för nationella biblioteksstrategin och ordförande för fackförbundet DIK. ■

TEXT ADAM WESTIN

Fritt fram för avhandlingar på webben

FRÅN OCH MED den 1 januari 2017 kommer doktorsavhandlingar från Stockholms universitet att kunna publiceras i sin helhet på universitetets webbplats. De årslånga förhandlingarna med Bonus copyright access avslutades i december med ett avtal som innebär att 7 000 avhandlingar kan tillgängliggöras inte bara för andra forskare utan för hela allmänheten.

– Det här är ett genombrott, säger Stockholms universitets jurist Jonas Holm. Det är första gången som Bonus licensierat om att tillgängliggöra hela verk på internet.

Vad betyder det för andra lärosäten?

– Det innebär att det är fritt fram för andra universitet och högskolor att skriva liknande avtal. Det här avtalet blir normerande.

Forskarna kommer enligt Jonas Holm att få ersättning enligt sina avtal med upphovsrättorganisationen. Det finns också möjlighet att begära att ett enskilt verk tas bort. Det kan till exempel finnas forskare som ingått kommersiella avtal som inte tillåter dubbelpublicering eller av andra skäl inte vill ha sina verk tillgängliga.

Jonas Holm, som skött förhandlingarna för Stockholms universitet, får nu också en ny roll i den nationella biblioteksstrategin: att skriva avsnittet om upphovsrätt.

– Det kommer att handla om att kunna tillgängliggöra verk likvärdigt i hela landet. Open access blir viktigt liksom det man kallar text- och datautvinning. Och även dataskyddsfrågorna. ■

TEXT ANNIKA PERSSON

4 000

böcker ingår i författaren Philip Roths donation till Newark Public Library, som han kallar sitt andra hem. Den 83-årige författaren säger till New York Times att han är glad att böckerna får vara tillsammans. ■ **BBL**

Bibliotek mest poppis på nätet

BLAND KOMMUNERS digitala tjänster är bibliotekens de som använts av flest. Det visar en enkätundersökning som Sifo gjort på uppdrag av it-företaget Visma. Deltagarna har fått frågan ”Vilken/vilka av följande e-tjänster som din kommun tillhandahåller har du använt någon gång?” Nästan tre av tio svarar att de har hanterat biblioteksärenden, vilket placerar biblioteken i topp. Annat populärt är att söka jobb (20 procent), söka bostad (18 procent) och att hantera platser på skola och förskola. Drygt 1 700 personer deltog i undersökningen som utfördes i oktober 2016. ■ **BBL**

Valfrid i ordning

BIBLIOTEKSFÖREDRAG FRÅN sekelskiftet, tidningsklipp, ordlistor och även ett och annat dansprogram från Karlbergs slott hittar man i bibliotekspionjären Valfrid Palmgrens arkiv. Nu ska det dessutom bli lättare att orientera sig i detsamma. Bibliotekarien Lena Lundgren som förtecknade arkivet medan hon medförfattade biografin över Valfrid Palmgren, *Böcker bibliotek bildning* (2015), har fått i uppdrag av Svensk biblioteksförening att också ställa arkivet i ordning så att det blir tillgängligare för forskning. Arkivet finns på KB i Stockholm och innehåller inga kärleksbrev. ■ **BBL**

FOTO: KB

Bluffen i Burlöv

Ett spektakulärt e-boksfusk har uppdagats i Skåne. Katarina Tollbäck Ericson upptäckte lånebluffen när Burlöv kommun såg över sina e-bokslån. De noterade att personer med samma efternamn hade lånat upp halva anslaget och att titlarna var lite konstiga, bara klassiker som finns gratis att hämta på nätet. Kollegorna i Lomma och Staffanstorp fann samma efternamn i sina system, och de lånade böckerna kom från ett och samma förlag.

– Då förstod vi att något var konstigt och kontaktade media. Men vi hade aldrig trott att det skulle bli en riksnyhet i SVT, Tv4, Kulturnytt, Studio Ett, fem artiklar i Sydsvenskan. Det är kul att det blev en snackis att e-böcker kostar pengar för biblioteken, säger Katarina Tollbäck Ericson.

Frondörförlaget AB bildades den 1 juli i år och lades ner kort efter att händelserna uppmärksammats.

”Det är svårt att helt skydda sig mot människor som vill begå bedrägeri.”

Burlöv, Lomma, Svedala och Staffanstorps kommun har polisanmält familjen bakom företaget, som lånat böcker på 57 bibliotek för drygt 80 000 kronor.

E-bokssystemet tillhandahålls av Axiell, som betalat tillbaka pengarna till de drabbade kommunerna. Axiell har i sin tur krävt pengar tillbaka från Frondörförlaget för att de brutit mot god affärssed. Vilket förlaget accepterat.

Hur ska ni se till att något liknande inte händer igen?

– Vi tycker nog att våra rutiner är ganska bra, det är svårt att helt skydda sig mot människor som vill begå bedrägeri. Men vi kommer se över de avtal vi har och titta på tekniska lösningar för att hitta misstänkta lånebeteenden. Och ha en fortsatt god dialog med biblioteken, säger Eva Houltzén, vd för Axiell.

Biblioteksbladet har sökt Frondörförlagets företrädare utan resultat. ■

TEXT ADAM WESTIN

”Vi ser särskilt fram emot att kunna erbjuda användarna en bättre upplevelse på webben och mobilt.”

Monica Åkerblom Nordsten, biblioteksstrateg hos Falu kommun

Mer mobilt med nytt biblioteksdatasystem

Mobilitet, integrationer, skolbibliotek och tillgänglig webb var ledorden när Falu kommun upphandlade ett nytt biblioteksdatasystem. Bibliotekscentrums lösning Mikromarc 3 och CS Library Saga svarade upp mot samtliga krav.

– Vi såg upphandlingen som en chans att se över vad vi har och samtidigt sikta mot nya möjligheter. Bland annat ville vi ta chansen att mobilanpassa och göra våra tjänster mer tillgängliga för användarna. Det var också viktigt för oss att utveckla möjligheterna med integrationer med andra system, säger Monica Åkerblom Nordsten, biblioteksstrateg hos Falu kommun.

Mikromarc 3 och CS Library Saga uppfyllde samtliga krav gällande grundläggande delar som systemdrift, integrationsmöjligheter och funktionalitet i personalklient. Även de över 50 tillgänglighetskraven som Falu kommun ställt på de nya webbplatserna uppfylldes.

– Vi har väldigt stora förväntningar på framför allt de nya webbplatserna och de sök- och filtreringsmöjligheter som dessa erbjuder. Grundskolan och gymnasieskolan ska flytta ihop i ett nytt digitalt skolbibliotek och det känns jättespännande! För folkbibliotekets del ser vi fram emot att få bättre koll på våra e-medier samt kunna låta personalen arbeta mer mobilt.

Upphandlingen gjordes tillsammans med fem andra dalakommuner och det nya systemet beräknas gå i drift under februari 2017.

YouTube

Upplev skillnaden med Mikromarc 3 på www.youtube.com/mikromarc

Tel 0470–53 25 30
www.bibliotekscentrum.se

Bibliotekscentrum

Grattis alla vinnare!

NI HADE STENKOLL på historien och vann Biblioteksbladets jubileumsaffisch med fotomontage av Elisabeth Ohlson Wallin. Grattis Heli Renman i Täby, Katti Ottosson och Anna Renström i Umeå och Anna Hallgren i Lövånger! ■ **BBL**

MIN FAVORITAPP

”Smidigt verktyg för samarbeten”

MOA HEDBRANT, Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek, gillar Trello.

Varför då?

– Den är ett smidigt verktyg för samarbeten, projekt och processer – en digital yta där en kan strukturera upp arbetsuppgifter och arbetsflöden. Den är tydlig och lättöverskådlig. Här syns vem som tilldelats en uppgift, en kan skriva kommentarer och lägga in påminnelser. Jag och mina kollegor använder appen i stora som små projekt. Trello ger oss en arbets- och diskussionsyta, en ”att göra”-lista, dokumentation av arbetsprocessen och en projektöverblick – allt i ett. Ovärderligt.

Vem är den bra för?

– Alla! Den är gratis, går att använda både på dator och mobila enheter och finns för både Android och iOS. ■ **BBL**

Moa Hedbrant.

FOTO: KITTE DAHRÉN

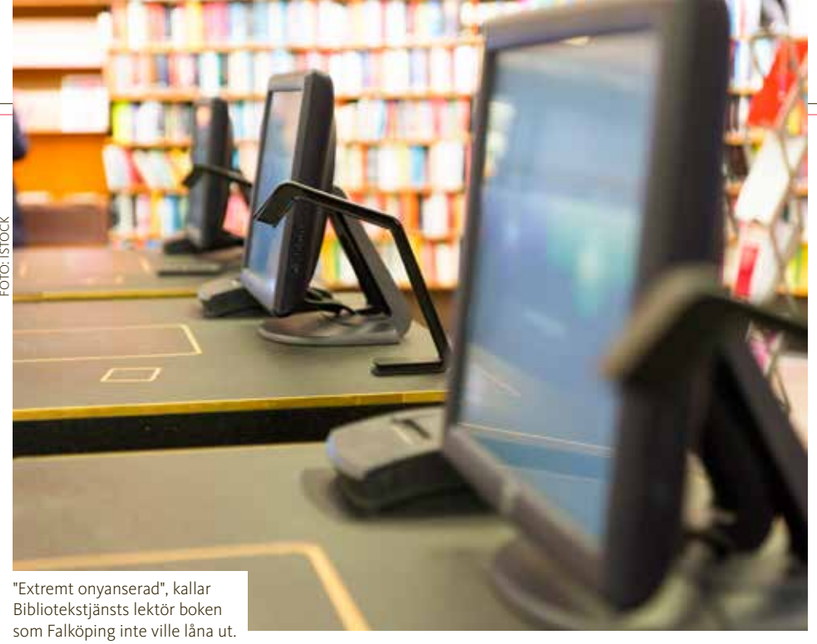

FOTO: ISTOCK

"Extremt onyanserad", kallar Bibliotekstjänsts lektör boken som Falköping inte ville låna ut.

JO prövar fjärrlåne-nej

Måste bibliotek låna ut vilka medier som helst? Nu prövar JO Falköpings nej till att tillhandahålla en högerpopulistisk debattbok.

TEXT JENNIE AQUILONIUS

En låntagare i Falköpings kommun har anmält kultur- och fritidsnämnden till Justitieombudsmannen. Anledningen är att kommunens bibliotek inte vill köpa in eller fjärrlåna boken *Världsmästarna: när Sverige blev mångkulturellt* av pseudonymen Julia Caesar, som bland annat uppmärksammats för rasistiska blogginlägg (Expressen 2/9 2015).

Låntagaren hävdar att kommunen bryter mot regeringsformens krav på saklighet, opartiskhet och allas likhet inför lagen.

I sitt yttrande till JO konstaterar nämnden att boken valts bort av kvalitetsskäl då den ”bedömdes vara främlingsfientlig” och ”saknade källhänvisningar till olika påståenden”. Enligt bibliotekets medieplan kan böcker som valts bort av kvalitetsskäl inte fjärrlånas. Medieplanen anger också att biblioteket inte kan tillhandahålla medier som glorifierar eller propagerar för våld, rasism, sexism eller annat som strider mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

– Vi har följt de regler som gäller i kommunen. Vi har också tillsatt en arbetsgrupp för att revidera medieplanen, säger bibliotekschefen Christina Seveborg.

JO har startat en utredning där de ska ta ställning till om biblioteket tagit hänsyn till de värderingar och åsikter som kommer till uttryck i boken, och hur ett sådant hänsynstagande i så fall förhåller sig till grundlagen och bibliotekslagen, säger Per-Ola Cullin, föredragande rättssakkunnig.

JO utreder samtidigt ett liknande ärende mot Tumba bibliotek i Botkyrka. Det finns också två beslut i liknande fall från 1998. Ett där JO ger godkänt eftersom biblioteket följt sina riktlinjer om att ta avstånd från medier som strider mot de mänskliga rättigheterna. Ett där JO är kritiskt eftersom en låntagare i Västerås fick låna böcker som stadsbiblioteket ansåg var antisemitiska, men först sedan personalen ”förvissat sig om att han hade ett seriöst syfte”. JO menar att principerna om objektivitet och likabehandling inte följts. ■

MÅNADENS ELIN AV ELIN LUCASSI

Elin Lucassi är serietecknare, illustratör och skribent och jobbar dessutom med utbildning på Kungliga biblioteket. Hennes debutbok *Jag är den som är den* utkom på Kartago förlag i januari 2015.

ANNONS

UTSKRIVBAR MINIUTSTÄLLNING TILL FÖRINTELSENS MINNESDAG 27 JANUARI

Den 27 januari varje år samlas människor över hela världen i en manifestation för att hedra Förintelsens offer. Det är samma datum som förintelselägret Auschwitz-Birkenau befriades 1945.

Inför Förintelsens minnesdag erbjuder vi en **utskrivbar miniutställning** som du kan ladda ner, skriva ut och sätta upp på t. ex. ditt bibliotek eller din skola.

2017 års utställning har sin utgångspunkt i Anne Franks liv och utforskar teman som identitet, fördomar och synen på den andre.

Läs mer på: **www.levandehistoria.se**

FORUM FÖR LEVANDE HISTORIA

VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI OCH ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE. MED LÄRDOMAR FRÅN HISTORIEN. FÖR LÄRARE OCH ELEVER

Nyfödd? Vi kommer!

I Södertälje kommer boken hem till bebisarna. Alla barn ska få en bra bokstart. Projektet bygger på en brittisk uppfinning som nu finns i trettio länder.

TEXT ADAM WESTIN **FOTO** JESSICA SEGERBERG

TEMA
LÄSFRÄMJARNA DRAR UT I FÄLT

Nyfödd? Vi kommer! [s **10**]
Varför sjönk vi så lågt? [s **16**]
”Det kommer att bli verkstad” [s **19**]
Sporten att få pojkar att läsa [s **20**]

”De där är på väg in!”

De flygande bibliotekarierna Isabelle Mattsson och Sandra Skoglind befinner sig i Fornhöjden i Södertälje. De har en dra maten-vagn full med bilderböcker som ska ges bort till ettåriga barn och en grön plastmapp med adresser – men inga portkoder till husen. Isabelle och Sandra springer mot porten så snömodden fräser om plasthjulen, men dörren hinner precis slå igen. Isabelle knackar på rutan.

– Får vi komma in? Vi är från biblioteket!

Om du har barn så har du kanske fått hembesök av Barnavårdscentralen. Bokstart fungerar på samma sätt fast med läsning. Bibliotekarierna kommer hem och läser tre böcker för barnen, låter dem titta, känna och ibland smaka lite på böckerna. Sedan lämnas de över tillsammans med information om bibliotekets aktiviteter. Varje familj får tre omgångar böcker när barnen är sex, tolv och arton månader gamla. Sista gången bjuds familjen in för att hämta böckerna på biblioteket.

Ballonger hänger från taket i familjen Kammonens gråblåa vardagsrum. Sonen Noel har nyss fyllt ett år och det är dags för besök nummer två. Isabelle Mattsson läser *Lalo trummar* för Noel med engagerande berättarröst. ”Var är Lalo? Lalo trummar. Vill du trumma?” Noel bankar på boksidan av kartong.

– Det är jättefint av er att komma hit och ge en push att läsa för Noel. Vi gör inte det så mycket, ofta blir det film istället, säger Chikoto Kammonen.

Isabelle Mattsson och Sandra Skoglind på språng. Den här dagen får familjerna i Fornhöjden sitt andra besök.

– Först hade jag inte tänkt på att det är så viktigt att läsa i så tidig ålder, jag tänkte att det var något som kommer senare. Men nu har jag insett att han redan nu kan snappa upp ord som han kommer använda sen, säger Aku Kammonen.

BIBLIOTEKARIEN ISABELLE MATTSSON jobbar till vardags på Södertälje stadsbibliotek och biblioteket i Mölnbo. Det roligaste med att göra hembesök är att få chansen att verkligen prata om läsning, tycker hon. Inne på biblioteket är uppgiften ofta att hjälpa folk med praktiska saker, som hur kopiatorn fungerar.

– Man kanske måste jobba uppsökande om biblioteket ska nå nya grupper. Det främsta målet är att peppa för läsning och att famil-

En lista över nyfödda barn får de från kommunstatistikern, adresserna från hitta.se

Ettåriga Christelle blir rofylld av *Imse Vimse Spindel*, berättar mamma Nesma Taan.

jerna ska lära sig om barns språkutveckling. Om de sedan blir intresserade av att besöka biblioteket så är det en bonus, säger Isabelle Mattsson.

När läsforskare vill betona vikten av tidig språkstimulans så citerar de bibeln. ”Matteus-effekten” har fått sitt namn från en rad i Matteusevangeliet som lyder: ”var och en som har, han skall också få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall också tas det han har.” Sensmoralen är att de som tidigt blir duktiga läsare tenderar att dra ifrån svagare läsgrupper. Och en stark läsare kommer

Christelle har precis börjat tala. Några ord på svenska och några på arabiska.

få bättre studieresultat. En brittisk studie som citeras i Kulturrådets rapport *Med läsning som mål* har visat att barns lustläsning betyder mer för studieresultaten än föräldrarnas utbildningsnivå.

Den här sortens program som verkar för att föräldrar ska engagera sig i barns läsning kallas *family literacy*. Originalkonceptet Bookstart startade i England 1992 och finns i dag i samtliga världsdelar, ofta fokuserar man på socialt utsatta områden. En rapport från 2011 har utvärderat family literacy-program i Tyskland, Irland, Nederländerna, Norge, Rumänien, Turkiet och Storbritannien och visar på hög effektivitet både när det gäller att förbättra barns läs- och skrivkunnighet och föräldrars förmåga att ge stöd, skriver forskaren Jonas Andersson i Kulturrådets rapport.

DEN HÄR FREDAGEN I Fornhöjden släpps bibliotekarierna in hos fyra av sex familjer. Om ingen öppnar så får familjen istället ett meddelande att de är välkomna att hämta böcker på biblioteket. I ungefär 70 procent av de första besöken lämnas böckerna över och det uppstår någon form av samtal kring läsning.

Hemma hos Ember-Li och hennes föräldrar Susanne Lind och Calle Björkander ligger boken *Bäbis tittut* på golvet. Den fick Ember-Li vid det första besöket och den har varit en favorit sedan dess.

– Det är underbart! säger pappa Calle Björkander om projektet.

Imse vimse spindel blev den stora hitten vid första besöket hos Christelle och hennes mamma Nesma Taan. Nesma sjunger visan för Christelle femton gånger om dagen. För Nesma som flyttade till Sverige från Libanon för tre år sedan är det en bonus att själv få öva sin svenska. Dottern Christelle har precis börjat prata, hon har sagt några ord på svenska och några på arabiska.

– Båda språken går precis lika bra. Det är bara att fortsätta leka med språket, fortsätt ramsa, fortsätt sjunga, säger Isabelle Mattsson.

Inget besök är det andra likt. Att göra hembesök ställer höga krav på Isabelle Mattsson och Sandra Skoglinds förmåga att besvara vitt skilda frågor och att känna av läget. Vissa föräldrar bjuder på tårta, andra vill bara ha några minuters samtal över dörrkarmen och ta emot en bokpåse. Att gå mellan hyreshus och läsa för nyfödda barn var inget som Sandra Skoglind hade trott skulle ingå i jobbet när hon började som biblioteksassistent – men så är det å andra sidan med ganska mycket som man gör när man jobbar på bibliotek.

Sandra Skoglind.

Isabelle Mattsson.

– Det känns fint att det här är något nytt både för oss och för familjerna, det är lite trevande från båda håll. När vi står utanför dörren med en dra maten-vagn kanske de först tänker att vi är säljare eller Jehovas vittnen, det är så ovanligt i den här kulturen att man bara knackar på, säger Sandra Skoglind.

NÄR PILOTPROJEKTET ÄR över i Södertälje har kommunen tänkt fortsätta och finansiera det själva. Det kommer kosta i personal men är för bra för att låta bli, säger Maria Juthberg, bibliotekarie i Södertälje. Nästa år dubblerar de antalet besökta familjer, från 126 till 270.

– Rent generellt har ju läsförmågan gått ner. I Södertälje har vi också många barn med annat modersmål än svenska. I Fornhöjden talar många arabiska, i Hölö-Mörkö bor det många antroposofer som talar tyska eller franska. I slutänden är det en demokratisk fråga, att alla har rätt att ta del av samhället och ta till sig information, säger Maria Juthberg. ■

Det här är Bokstart

Ett läsfrämjande projekt från Kulturrådet, som är tänkt att bli nationellt. Inspiration har hämtats från bland annat Danmark och England. Pilotprojekt pågår i Södertälje, Göteborg, Landskrona samt regionerna Västernorrland och Jämtland/Härjedalen. I Södertälje besöks just nu barn i Fornhöjden, Geneta, Östertälje, Pershagen och Hölö-Mörkö. Familjerna som besöks får ett vykort om när bibliotekarierna tänkt komma, med tidpunkt och bild på vilka som kommer.

Bussburna bibliotekarier på 759:an.

Varför sjönk vi så lågt?

Studier som PISA visar upp symptomen, men säger rätt lite om orsakerna. Ulf Fredriksson som sammanställer Sveriges resultat ser ändå fyra möjliga svar på varför svenska elever halkat efter sedan 2000. **TEXT** ADAM WESTIN

PISA-proven som Sveriges niondeklassare gör vart tredje år är lite som att mäta febern. Man ser temperaturen men inte exakt vad det beror på. Det säger Ulf Fredriksson, docent i pedagogik på Stockholms universitet som sammanställer läsförståelsedelen av Sveriges PISA-prov. Under hela 2000-talet har resultaten visat en utveckling där elevernas läsning försämrats; det största tappet var mellan undersökningarna 2009 och 2012.

Ulf Fredriksson ser fyra problem som kan ligga till grund för att läsförståelsen försämrats i Sverige.

Skolan har blivit mindre likvärdig. I dag är det mer betydelsefullt vilken skola du går på än det var 2000. I en homogen klass där läsförståelsen är låg är risken att lärare anpassar sig till en lägre nivå, vilket gör att elever som skulle kunna ha nått högre nivåer inte når upp. Att skillnaden i resultat mellan olika skolor har ökat syns tydligt i PISA-undersökningarna, säger Ulf Fredriksson.

Vilka undervisningsmetoder som gäller kan också påverka resultaten över tid. I Sverige har skolan utvecklats i en riktning där eleven får ta allt större ansvar för sitt eget lärande, vilket enligt Ulf Fredriksson kan ha negativ verkan för svagare elever, även om detta är svårare att leda i bevis.

SVENSKA ELEVERS ATTITYD till skolan i allmänhet är ytterst motsägelsefull. Å ena sidan visar PISA-mätningarna att svenska elever är relativt motiverade, tycker om skolan och sina lärare. Men samtidigt uppger de att de i hög utsträckning skolkar och kommer för sent till lektioner.

”Svenska elever kanske tycker om sina lärare så mycket för att de inte träffar dem så ofta.”

– Det är något mystiskt med svenska elevers attityd. Sydkoreanska och finska elever är mycket mindre motiverade och har högre vantrivsel – men samtidigt går de till skolan. Ibland brukar jag säga att svenska elever kanske tycker om sina lärare så mycket för att de inte träffar dem så ofta.

Att elever i Sydkorea och Finland visar goda resultat rapporteras det flitigt om i svenska medier. En av förklaringarna till Finlands framgång är att de varit bättre på

Läsförståelsen i Sverige har fallit i internationella mätningar mellan 2000 och 2012. Politikerna söker lösningar.

Resultaten från den senaste PISA-mätningen och kommentarer till dessa hittar du på biblioteksbladet.se.

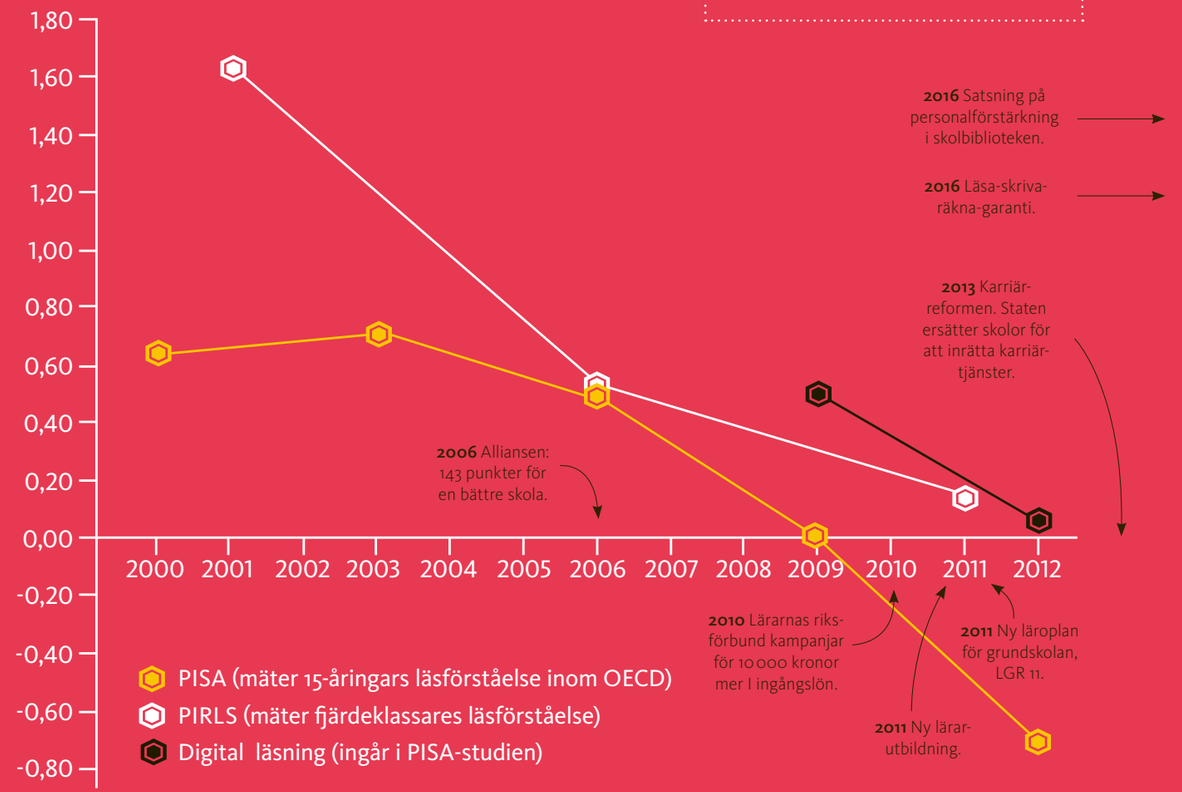

1971

IEA:s mätning visar att Sverige är i det absoluta toppskiktet när det kommer till tredjeklassares läsförståelse. En liknande undersökning år 1991 ger samma bild.

2001

Sverige ligger fortfarande bra till men tredjeklassarna har tappat något, visar PIRLS-mätningen.

2012

Sverige rasar i PISA-mätningen, är nu sämre än genomsnittet. Ett 20-tal länder har bättre resultat än Sverige, däribland USA.

2016

PISA släppte en ny rapport 6 december (medan tidningen gick i tryck), läs om den på biblioteksbladet.se!

att tidigt ge stöd åt elever med svag läsförmåga. Framgången för länder som Sydkorea och Singapore kan hänga samman med att ekonomin är på uppgång. Om eleverna lyckas i skolan känner de att det kan leda till en bra utbildning, bra jobb och att de lyckas bättre ekonomiskt än sina föräldrar.

– Jag tror inte att svenska elever ser det på samma sätt, säger Ulf Fredriksson.

Den fjärde faktorn är läsvanor. Litteraturutredningen från 2012 visade att barn läser allt mindre och allt oftare på skärm, i synnerhet pojkarna. Ulf Fredriksson menar att det är mer tränande att läsa en roman, där läsaren behöver hålla reda på ett persongalleri, än kortare texter på nätet som man ofta ögnar för att hitta fakta.

Ser du något ljus i läsmörkret?

– Eleverna verkar trots allt tycka om sin skola. Och även om skillnaden har ökat mellan skolor så har vi fortfarande mer likvärdighet än i många andra länder. Eleverna delas inte upp efter prestation förrän efter årskurs nio, säger Ulf Fredriksson. ■

ANNONS

Partiledardebatten: *Vad behöver skolan?*

FOTO: RIKSDAGEN (JIMMIE ÅKESSON, SD), PETER KNUTSON (ANNA KINBERG BATRA, M), DENNY LORENTZEN (JONAS SJÖSTEDT, V), MATTIAS EDWALL (ISABELLA LÖVIN, MP), KRISTIAN POHL (GUSTAV FRIDOLIN, MP), TRULS BUSCH-CHRISTENSEN (EBBA BUSCH THOR, KD), OLA HEDIN (JAN BJÖRKLUND, L), LINA NYDAHL (ANNIE LÖÖF, C), MAGNUS LÄNJE (STEFAN LÖFVEN, S).

BIBLIOTEKSBLADET HAR TAGIT SIG FRIHETEN ATT SAMMANFATTA POLITIKERNAS STÅNDPUNKTER.

LÄSDELEGATIONEN

”Det kommer att bli verkstad!”

När regeringens läsdelegation drar i gång i höst finns det inga bibliotekarier i gruppen. Men ordföranden, Stockholms stadsbibliotekarie Katti Hoflin, får stöd av bland annat en förbundskapten i fotboll.

TEXT TIM ANDERSSON

Nu är det dags för den av regeringen tillsatta läsdelegationen att sätta igång. Fram till juni 2018 ska den arbeta med litteratur- och läsfrämjande arbete i och utanför skolan, kartlägga och följa utvecklingen, ordna utåtriktade aktiviteter och presentera förslag på åtgärder.

Det kommer att bli verkstad, lovar Katti Hoflin, chef för stadsbiblioteket i Stockholm och ordförande för läsdelegationen.

– Vi ska inte primärt landa i en rapport, så som det brukar gå till i sådana här sammanhang. Vi kan komma med förslag till ministrarna redan från dag ett.

Utöver Katti Hoflin består gruppen av två författare, en teaterchef, en forskare, en förbundssekreterare från ABF och en tidigare förbundskapten i fotboll.

– Steg ett nu är att undersöka vilken kompetens vi tillsammans besitter och vad vi saknar, säger Katti Hoflin.

Inte minst handlar det om att möta dem som arbetet primärt berör – barnen. En annan grupp som delegationen vill träffa är bibliotekarier.

– Det är väldigt roligt med en så bred sammansättning, men bibliotekarierna saknar vi. Deras erfarenheter och goda exempel behövs.

Varför finns det inga bibliotekarier med, tror du?

– Det vet inte jag, men kanske har man tänkt att ”Katti har stor bibliotekserfarenhet, så hon täcker in den delen”. Även om jag inte är utbildad bibliotekarie.

Katti Hoflin.
FOTO: MATTIAS P. DAHLQVIST

Ledamöter

Nisha Besara, chef för teater Unga Klara.
Ulf Fredriksson, docent i pedagogik vid Stockholms universitet.
Ann-Helén Laestadius, författare och journalist.
Lars Lagerbäck, fotbollstränare och tidigare förbundskapten.
Monica Widman-Lundmark, förbundssekreterare i ABF.
Martin Widmark, författare.

Exakt hur arbetet kommer att se ut i praktiken är ännu oklart. Katti Hoflin talar om en militär inställning: minsta insats för största möjliga effekt.

Har du några idéer om vad som behöver göras?

– Jag har tusen idéer! Jag vill inte föregripa det första mötet men jag kan säga att om man som barn förknippar läsning med krav och att nå kunskapsmål, så kan det hindra en från att bli en läsgalning. Om man vill förvandla en bokslutare till en bokslukare ska man nog inte betona själva nyttoaspekten.

Hur ska man göra istället?

– Man kan fråga barnet: Vad tycker du är intressant? Då kanske man får svaret: Jag vill bli skådespelare. Okej, om du vill hitta inspiration till karaktärer så kan det vara bra att titta på några andra berättelser, och sno idéer. Är du intresserad av mat – finns det en hel del recept. Allt kan leda till läsning.

Om vi ändå ska ta nyttan: Varför är det här projektet viktigt?

– Vi kommunicerar fortfarande med varandra genom språket. Allt är inte bara bild och rörligt, än. Läsningen ger bättre livskvalitet, nya drömmar, perspektiv på sig själv, insikten att man inte är ensam i existensens avgrunder. Läsningen gör att man lär sig uttrycka sig, så att man inte måste ta till nävarna när man blir frustrerad på sin älskling. Det finns tusen svar, ska jag fortsätta?

Vad tar du som stadsbibliotekarie med dig in i projektet?

– Jag tar med mig en erfarenhet av hur verkligheten ser ut på biblioteken. Och hur kontaktytor och strukturer ser ut mellan utbildning och bibliotek. Och principen om att läsfrämjande arbete måste utgå från lusten. ■

Sporten att få pojkar att läsa

Skillnaderna är stora mellan pojkars och flickors läsförståelse och forskare menar nu att läsning hotar själva könsidentiteten hos killarna. Ett problem man velat lösa med sportiga manliga förebilder.

TEXT KARIN PERSSON **ILLUSTRATION** TEAM HAWAII

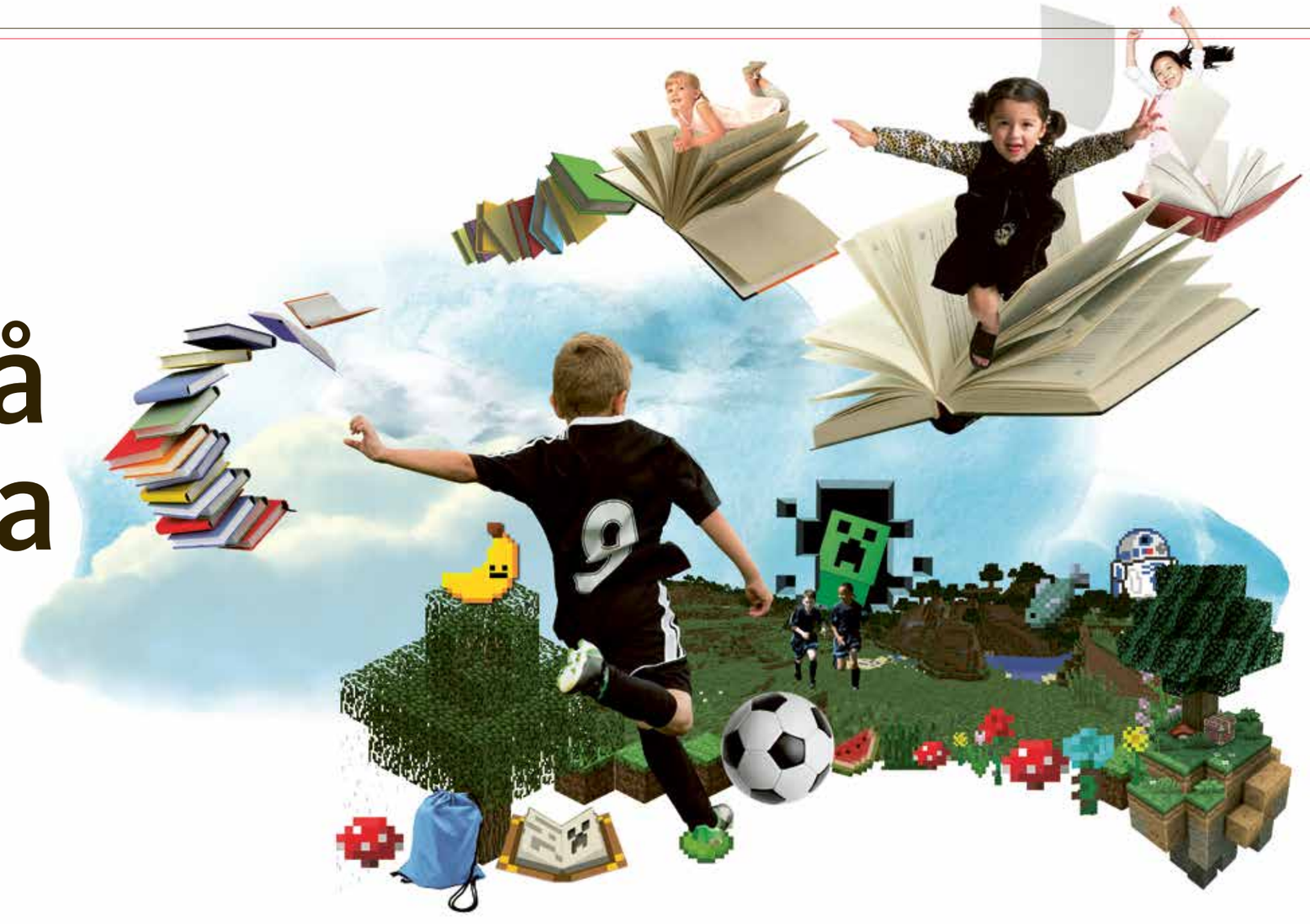

Flickor har bättre läsförståelse än pojkar, det är ingen nyhet. I studie efter studie blir skillnaden mellan könen tydlig. Och fenomenet är globalt, även om resultatet av förra PISA-undersökningen visade att vi i Sverige har en betydligt större skillnad mellan pojkars och flickors läsförståelse än genomsnittet bland OECD-länderna.

Hur ska vi komma till rätta med problemet? Är det ens ett självklart problem att pojkar är sämre på att läsa? Ja, det finns det gott om argument för. Utöver att läsningen utvecklar vårt språk och förbättrar vår skrivförmåga kan den öka vår förståelse för andra och oss själva. Sociologisk forskning har också visat att lustläsning kan erbjuda en klassresebiljett: att vi läser på fritiden har större betydelse för våra studieresultat än vad våra föräldrars utbildningsnivå och yrkesmässiga status har.

Dessutom blir förstås många yrken omöjliga för den som inte kan läsa tillräckligt bra.

– Om man inte kan tolka de texter som ges till en på en arbetsplats är man rökt, borta.

Det säger Gunilla Molloy, docent i svenska med didaktisk inriktning och författare av en rad böcker om läsning. Hon ser pojkars sämre läsförståelse som ett demokratiskt problem och delar åsikt med andra forskare som menar att pojkars motvilja till läsning kan förklaras utifrån sociala normer om manlighet. Litteraturläsning har blivit feminiserat. När pojkar ser sig omkring är det deras mammor, systrar, flickvänner och skolans och bibliotekens personal – som övervägande utgörs av kvinnor – som läser. Att som pojke liera sig med flickors intressen innebär risk för socialt misslyckande.

– Det finns inte en kille på en högstadieskola som skulle räcka upp handen och be sin lärare om att få läsa lite mer lyrik. Han skulle bli stenad på rasten. Det gäller att hålla sig så långt borta från det kvinnliga som möjligt, säger Gunilla Molloy.

VIKTEN AV MANLIGA läsande förebilder påtalas ofta i forskning om pojkars och flickors läsning, och det finns gott om läsfrämjande projekt på skolor och bibliotek som fokuserar på just detta. Ett exempel är Kulturrådets satsning ”Paus – du och en bok” som gick ut på att få fler idrottande unga att läsa böcker på sin fritid.

Tanken var att idrottsledaren är en bra förebild för barn och unga och att hen därför skulle kunna bidra till att göra läsning till något positivt och coolt inom idrottsvärlden. Ett stort antal bibliotek har samverkat med idrottsföreningar för att föra in litteraturen i omklädningsrum och på träningsläger.

Några som hakade på satsningen var Kultur i väst, en kulturförvaltning inom Västra Götalandsregionen. Inom ramen för deras läsfrämjande projekt ”Arenor för läsning”, där flera av regionens bibliotek deltar, har de bland annat provat att ha pop up-bibliotek på olika idrottsklubbar. Syftet var att uppmuntra till social läsning, men Rigmor Persson, biblioteks- och kulturchef i Essunga kommun, berättar att det var svårt att få tränarna att engagera sig som läsande förebilder. Av dem som biblioteket fick kontakt med var det ingen som riktigt brann för läsning. Däremot var alla tränare positiva till att ha pop up-bibliotek i sin verksamhet.

– Som marknadsförare av bibliotek och böcker var pop up-biblioteken jättebra. Men för att nå den sorts djupgående läsförståelse som visar sig på de tester barnen gör behöver det finnas intresserade vuxna som kan välja ut

litteratur, presentera den på ett bra sätt, hålla genomtänkta boksamtal och väcka frågor, säger hon.

I HUDDINGE HAR MAN liknande erfarenheter av att inte nå hela vägen fram i de projekt där man samverkat med idrotten. Nick Jones, verksamhetschef för konst och bibliotek i kommunen, berättar att det varit svårt att nå barn och unga i de socioekonomiskt svagare grupperna, eftersom de inte deltar i föreningslivet i lika hög utsträckning. Idrotten kan vara en väg att gå, men för att locka pojkarna till biblioteket tror han att det gäller att erbjuda många vägar in och att jobba med många olika typer av åtgärder.

– Unga pojkar finns med som en uttalad målgrupp i många av de insatser vi gör för barn och unga. Men det räcker inte att bara titta på kön utan vi måste se till flera samspelande faktorer för att nå dem som är i störst behov av vår verksamhet.

Nick Jones och Rigmor Persson är överens om att en väg till framgång är att göra biblioteksrummet mer inkluderande för pojkar och män. Det gäller att visa att rummet är relevant även för den som inte ser sig som en läsande person. I Essunga rönte man till exempel framgångar när man särskilt bjöd in alla pappor med barn i årskurs F-9 till ett informationsmöte om ett nytt läsfrämjande projekt.

I Huddinge har man bjudit in till möten över generationsgränserna där yngre fått dela med sig av sina digitala kunskaper till äldre. Då har många pojkar varit aktiva och sedan valt att komma tillbaka till biblioteket för att delta i andra aktiviteter. Biblioteken har bland annat haft kurser i programmering och huserat en schackklubb.

– Vi vill sätta in läsningen i sammanhang där vi kan lösa upp dess kvinnliga könskodning. Vilka är det man ser läsa? Vi försöker att rota runt i det och störa, säger Nick Jones.

FLERA UNDERSÖKNINGAR HAR visat att pojkar tenderar att välja böcker med innehåll som inte är fiktivt och att de fiktiva böcker de föredrar ofta innehåller humor, sport, fantasy och science fiction. I svensk forskning visar pojkar dessutom oväntat höga resultat när deras digitala läsförmåga testades. Är det så att pojkar visst läser, men att den typ av läsförståelse de skaffar sig inte ger utdelning i PISA-undersökningarna? Ja, menar Gunilla Molloy.

– Pojkar läser överlag för lite, men många av dem läser trots allt avancerade texter – ofta på nätet och ofta på engelska. Problemet är att de inte får ta ställning till den typen av texter i testerna. Där handlar det oftast om skönlitterära texter som de ju skyr som pesten och därför inte tränar sig i att läsa. Så då uppvisar de en sämre läsförmåga än vad de egentligen har.

Själv är hon övertygad om att fler pojkar skulle omfamna även skönlitteraturen om de hade fler manliga läsande förebilder och fick mer utrymme att diskutera de böcker de läst.

– Min erfarenhet är att om man läser skönlitterära böcker och pratar om de frågor, ofta existentiella, som finns i texten så är pojkarna lika intresserade som flickorna. Pojkarna tycker ju om att göra sina röster hörda i det offentliga rum som klassrummet är och när de förstår att deras åsikter blir respekterade öppnar de sig mer och mer. ■

"Bibliotekscentrum lyssnar på våra behov och krav"

Anna Boye, IT-bibliotekarie på Helsingborgs stadsbibliotek

Nytt bibliotecksstöd gynnar både låntagare och personal

Anna Boye, IT-bibliotekarie

YouTube

Upplev skillnaden med Mikromarc 3 på www.youtube.com/mikromarc

Kommunsamarbetet Bibliotek Familjen Helsingborg har under flera år haft ett gemensamt biblioteksdatasystem och webbplats. När det var dags att upphandla ett nytt system föll valet på Mikromarc 3 och CS Library Saga.

– Vi ville ha ett system som kunde stödja samarbetet mellan våra 11 kommuner på ett bra sätt. Förutom att Mikromarc 3 och CS Library Saga kunde svara upp till alla våra önskemål låg denna lösning bäst i pris, säger Anna Boye, IT-bibliotekarie på Helsingborgs stadsbibliotek och projektledare för systembytet.

Bibliotek Familjen Helsingborg hade en lång lista på krav som innehöll allt från rena standardfunktioner till mer specifika tillämpningar gällande exempelvis reservationssamarbete. De efterfrågade även ett statistikverktyg som kan hjälpa till med att utveckla mediebeståndet på rätt sätt. Även detta önskemål införlivas i och med systembytet.

– Bibliotekscentrum lyssnar på våra behov och krav på ett bra och proffsigt sätt. Vi har stora förhoppningar om att vi kommer att få ett användarvänligt och effektivt verktyg som ger låntagarna en bra service via webbplatsen samt stöttar de anställda i det dagliga arbetet, säger Anna Boye.

Tel 0470-53 25 30
www.bibliotekscentrum.se

Bibliotekscentrum

ANNONS

BOKA STINA OSCARSON TILL FÖRFATTARSAMTAL

Stina Oscarson är dramatiker, regissör och kulturskribent och har tidigare bland annat varit chef på radioteatern och krönikör på DN Kultur.

Hösten 2016 kom hennes debutbok *Inte en berättelse* – en essä som ställer frågor om politiskt motstånd i vår samtid. Går det att agera som fri röst i ett offentligt samtal där alla har blivit personliga varumärken? Hur är man sann mot sig själv? Kan det finnas plats för en mångfald av röster? Boken har hyllats av kritiker över hela landet.

”En röst som behövs.” / Maria Eriksson, Norran

”Oscarson är en sann Intellektuell.” / Erik Helmerson på DNs ledarsida

”Hon blottlägger fegheten och underdånigheten, rädslan och tystnaden. Samtidens elände, det eroderande samhällsbegreppet fångas genom hennes nedslag. Sådana sanningssägare och demaskerare är en bristvara. Klona henne!”/ Lasse Ekstrand, Allehanda

”Det var länge sen jag läste en filosofisk essä som borrade sig som borrade sig så långt djupt i hjärtat som Stina Oscarsons Inte en berättelse.” / Sinziana Ravinis, GP

”Jag väntar redan på nästa bok!”/ Barbro Westling, Aftonbladet

Under 2017 kommer Stina åka runt i landet och tala om boken i både större och mindre sammanhang. Är du intresserad att boka ett författarbesök kontakta Stina Oscarson direkt på stina.oscarson@gmail.com eller 076-3084682.

NY MODELL
Vad bygger ni?
Tipsa bbl@a4.se

Harry Potter-känsla ökade läslusten

Mindre yta och färre fysiska böcker. I gengäld fick man hundraåriga målade tak, en orgel och enorm rymd. När Schillerska gymnasiet i Göteborg flyttade sitt skolbibliotek upp till aulans läktare hittade nya elever dit.

TEXT MARIE BRANNER
FOTO ISTOCK

Det fattas bara vinddraget från en ugglas vingar. Annars kunde vi befinna oss i biblioteket på Hogwarts. Åtminstone om man kisar lite och tänker bort doften av nytt som kommer från nylagda, ljuddämpande mattor och hyllsystem.

Gymnasiebibliotekarien Johan Andersson ler åt Harry Potter-jämförelsen. Det som idag är Schillerska gymnasiet, beläget mitt i Vasastan i centrala Göteborg, invigdes 1887.

– Det är snarast elevernas referens av något gammalt och pampigt. Alla ropar ”wow” första gången de kommer upp hit.

Tidigare låg skolbiblioteket en våning ner och bestod av tre rum i fil. Med ett ökat elevantal behövde lokalerna gås igenom för några år sedan. Den kulturminnesmärkta aulan – med stora lampor och ett fantastiskt målat tak – används i princip bara vid avslutningar och konserter.

Skolledningen funderar på hur den ska kunna användas mer framöver, men man fick plötsligt syn på något annat. Läktaren.

Den nyttjades som förvaringsupplag för gamla skolmöbler, böcker och lådor. Bortglömd, mörk, dammig och en plats dit bara vaktmästaren gick.

Genom att flytta biblioteket, och samtidigt passa på att uppgradera allt tekniskt – utlåningen sköter eleverna själva med ett RFID-system – frigjordes de gamla rummen till studie- och undervisningssalar.

DE PRAKTISKA UTMANINGARNA var flera: Den u-formade läktarens golv var i flera olika nivåer som har planats ut. Man ville behålla ljuset, rymden och utsikten ner mot aulan och valet föll på långa glasväggar. Och man var mån om att kombinera den unika känslan av pampighet med moderna material och inredning som inte drar iväg åt ett annat håll.

Som bonuseffekt kommer taket nu till sin rätt, besökaren kommer nära och lampor har riktats uppåt.

Ytan är på cirka 200 kvadratmeter och ungefär hälften av den hopslagna ytan i de förra lokalerna. En gallring var nödvändig, det som fick stryka på foten var skönlitteratur på andra språk än svenska och engelska samt författarbiografier.

Men Johan Andersson ser få nackdelar med att ha plats för färre fysiska böcker och erbjuda fler e-böcker:

FOTO: MARIE BRANNER

Skolan vet fortfarande inte riktigt hur resten av aulan ska användas mer, men har valt att ta ett steg i taget.

Ritning på nästa sida!

NY MODELL
Vad bygger ni?
Tipsa bbl@a4.se

– Man får tänka mer på kvalitet än kvantitet. Och det är enklare att gå mot digitala plattformar på ett skolbibliotek än på andra bibliotek. En generationsfråga – våra lånare är uppväxta med skärmar, säger Johan Andersson och tittar ner mot aulans ena golvsida där lådor av ouppackade böcker står i väntan på att ställas i rätt hylla.

Trots skolbibliotekets unika miljö är funktionen viktigast för Johan Andersson. Bibliotekets form, ett långsmalt u, innebar extra tankemöda kring hur man skulle få in både studieplatser, hyllsystem, tidningsrum och bord för grupper.

Hyllorna används som rumsavdelare vilket skapar rum i rummen i de två långsmala ljuskorridorerna. Led-lampor lyser upp böcker inuti hyllorna och ljudabsorberande plattor har satts på baksidorna. All ventilation ligger inuti golven.

Det är ljust, dämpat och fokuserat. Alla elever har numera egna bärbara datorer så man har helt valt bort att ha stationära.

Det nya skolbiblioteket invigdes i slutet av september och betyder att arbetsmiljön fått ett rejält lyft. Johan Andersson slipper ägna tid åt rutinuppgifter vid utlåningsdisken och kan ägna sig åt det han tycker är roligast: att hjälpa till med informationssökning. Skolans centrala läge gör att han ofta skickar iväg eleverna till universitetsbiblioteket och stadsbiblioteket.

Han får varje dag vistas i en oerhört vacker arbetsmiljö. Och just miljön, som tillsammans med alla små rum i rummen, gör att det nya biblioteket lockat till sig elever som tidigare aldrig kom till bibblan.

Schillerska, som i Göteborg har en gammal tradition att dra till sig elever till estetprogrammet, har tidigare haft flera Harry Potter-sällskap.

– Man ska inte underskatta en vacker miljö. Det här är ju elevernas arbetsplats och man är mer rädd om det man tycker om, säger Johan Andersson. ■

Schillerska har inget eget kafé. Vasagatan är Göteborgs studentfik-tätaste område så man har valt att inte ta upp konkurrensen.

Gammalt **möter nytt**

Den 200 kvadratmeter stora läktaren har fått nytt liv som skolbibliotek. Där dammet tidigare regerade fylls studieplatser och gruppmöbler nu av sorlande ungdomar.

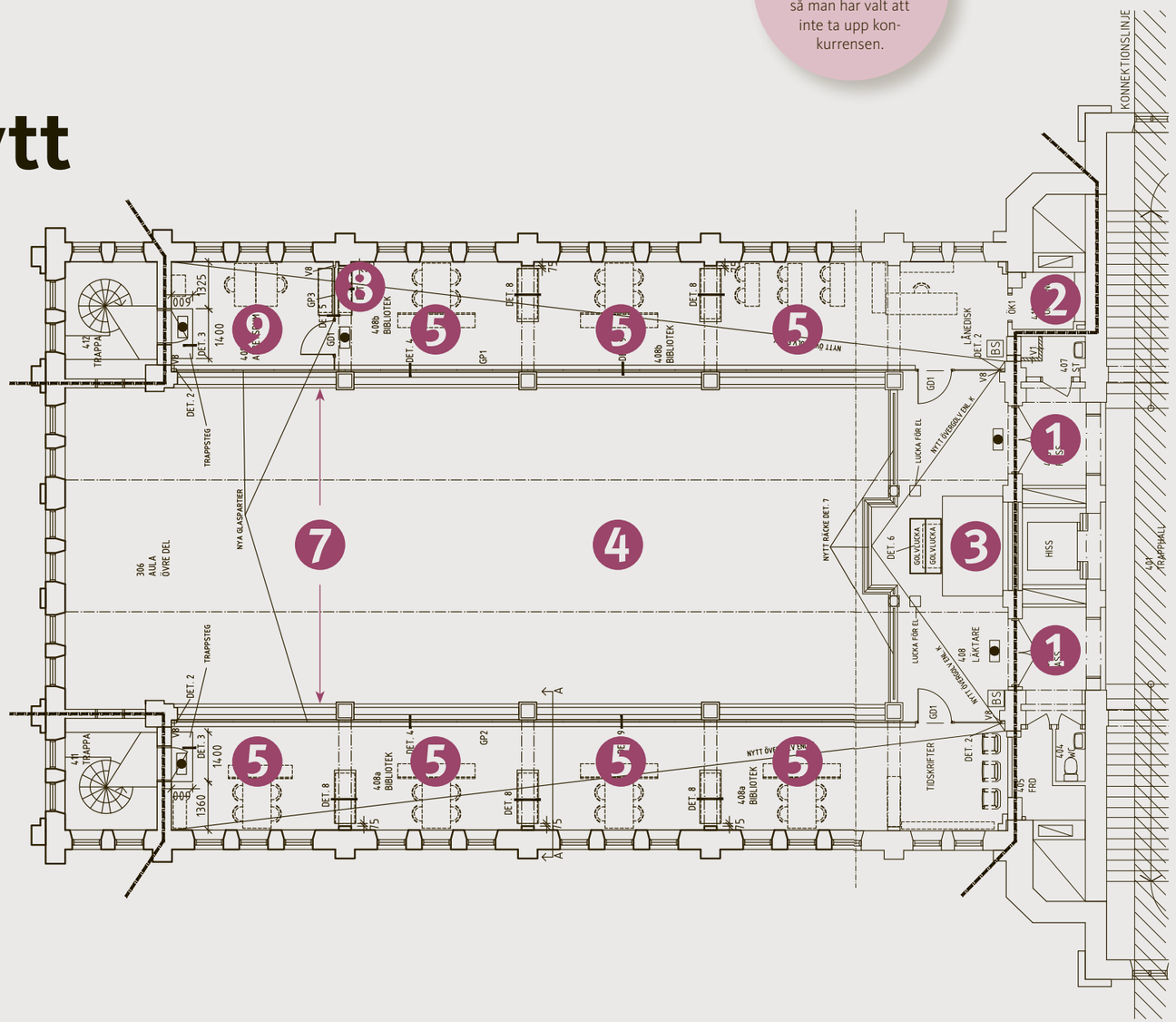

1. ENTRÉ
Två entréer in till läktaren, nu försedda med larmbågar så att man slipper ha böcker ”på drift” eftersom de är chippade.

2. RFID-SJÄLVBETJÄNINGSAUTOMAT
För in- och utlån samt kopiering för eleverna. Bibliotekarien kan nu ägna sig åt att vara en resurs för eleverna.

3. ORGEL
Den gamla orgeln fungerar och spelades senast på av en orgelstuderande elev under en skolavslutning.

4. AULA
Kulturminnesmärkt och fylld av bänkar, smyckad med skulpturer och ett tak med målningar, stod klar 1886. Taket, som restaurerades på 1990-talet, har nu fått nytt liv genom att läktarna används och att led-ljus riktats uppåt.

5. STUDIEPLATSER OCH GRUPPRUM
Har med hjälp av bokhyllor planerats som rum-i-rummen på de öppna läktarna. Biblioteket är trådlöst, alla elever har via skolan egna datorer så man har valt bort att ha stationära utplacerade i biblioteket.

6. TIDSKRIFTSRUM
Tre gamla röda fåtöljer hittades och placerades här. Eleverna får själva komma med önskemål om vilka dagstidningar och tidskrifter som ska finnas. På grund av minskat utrymme sparas nu tidskrifter i ett år.

7. GLASVÄGGAR
Långa glasväggar som släpper igenom ljus från aulans och läktarnas stora fönster. Ljudabsorberande hyllor överallt.

8. NOBELHYLLAN
Här finns alltid en samling av årets Nobelpristagare i litteratur. Årets pristagare Bob Dylan har dock skapat problem, ”vi får väl göra en Spotifylista och hänga upp”.

9. ARBETSRUM
Gymnasiebibliotekarien Johan Anderssons arbetsrum.

Ministern vill öppna för fler

Forskningsminister Helene Hellmark Knutsson drömmer om en framstående kunskapsnation. Av biblioteken önskar hon utåtriktning. Att de ska väcka intresse för kunskap hos nya grupper.

TEXT JENNIE AQUILONIUS
FOTO YLVA SUNDGREN

”Jag brukar skoja med min stab och säga att jag skulle kunna stanna här på Kungliga biblioteket i några dagar, så får ni komma och hämta mig sedan. När jag kommer hit får jag lust att bara djupdyka i något, det är en perfekt miljö för det, säger Helene Hellmark Knutsson, minister för högre utbildning och forskning.

Solen lyser upp KB:s ljusgula fasad och Helene Hellmark Knutsson kommer upp för de anrika trapporna. Men det har inte alltid varit lika lätt för henne att komma in här. Som 19-åring gick hon helklassisk humanistisk linje på Östra Real och ägnade sitt specialarbete i latin åt den romerska skalden Sextus Propertius och hans kärleksdikter. Problemet var att de enbart fanns översatta till svenska på Kungliga biblioteket, och dit hade bara högskolestudenter tillgång.

– Min studierektor fick skriva ett särskilt brev om att jag var en skötsam person som inte skulle stjäla några böcker eller bete mig illa. Översättningarna var från slutet av 1800-talet och tidigt 1900-tal, ganska ålderstigna böcker som jag förstår att de var försiktiga med, säger hon och skrattar.

I dag är Helene Hellmark Knutsson minister för högre utbildning och forskning. Hon är den som riksbibliotekarien rapporterar till och det har blivit hennes ansvar att göra Sverige till en framstående kunskapsnation. Nu står både riksbibliotekarien och hennes biträdande riksbibliotekarie i KB:s entré och hälsar forskningsministern hjärtligt välkommen.

NÄR VI TRÄFFAR Helene Hellmark Knutsson är det fortfarande några veckor kvar tills den forskningspolitiska propositionen ska presenteras.

Många i bibliotekssektorn väntar på besked om allt från öppen tillgång till upphovsrättsfrågor. Men enligt Helene Hellmark Knutsson, blir propositionen mer av ett inriktningsbeslut, en signal om att regeringen vill gå åt det hållet.

– Den mesta forskningen är offentligt finansierad och därför ska allmänhet och forskare kunna ta del av den kunskap som produceras. Genom att få tillgång till andras publikationer och data, kan forskare dels kritiskt granska materialet, dels använda kunskapen för att själva komma vidare, säger Helene Hellmark Knutsson.

Samtidigt är öppen tillgång kostsam på grund av vetenskapsförlagens författar- och licensavgifter. Idag står elektroniska resurser för 85 procent av de totala förvärvskostnaderna för forskningsbiblioteken, enligt Svensk biblioteksförening. Det leder till ojämlik tillgång till publikationer mellan lärosätena.

Det som gör det komplicerat, tycker Helene Hellmark Knutsson, är att forskarna behöver ha inflytande över hur och var deras forskning presenteras. Vi måste också hitta ett regelverk där alla är med och bidrar till finansieringen. Dessutom ska arbetet med öppen tillgång samordnas med EU och andra länder.

Digitaliseringen får stort utrymme i propositionen och den intresserar också Helene Hellmark Knutsson personligen.

– Det gäller att våra forskare inte förfördelas genom att vi skyndar på det här för mycket. Vi kan inte gå före eftersom de måste ha samma spelregler som forskare i andra länder.

STEGEN FRÅN DEN LILLA gruppen med forskningsminister, riksbibliotekarie och biträdande riksbibliotekarie ekar i KB:s stora, ljusa lokaler. Nerför en trappa, förbi ett konstverk i golvet som föreställer ett blixtnedslag, och så in till databaserna med digitaliserade dagstidningar. Sedan mitten på 1700-talet har det producerats 130 miljoner tidningssidor i Sverige. KB har digitaliserat 13,6 miljoner av dem.

– Det är förmodligen mest i världen. Det är mer än vad The Library of Congress, världens största bibliotek, har gjort i alla fall, säger Lars Ilshammar, som är biträdande riksbibliotekarie på KB.

Sidorna är nu sökbara i en databas. Han går fram till datorn och söker på ”forskningspolitik”. Ordet visar sig ha dykt upp första gången 1928 i Svenska dagbladet. Men nej, vänta, det står ju ”försoningspolitik”.

– Det är en bugg! utropar Lars Ilshammar glatt. Här har OCR-tolkningen gjort fel. Sådant händer, precis när man ska demonstrera.

Lars Ilshammar blir allvarlig igen och säger att det är frustrerande att inte kunna låsa upp allt material så forskare och allmänheten får tillgång till det. Tidningssidorna fram till år 1900 finns tillgängliga för alla, senare bilder och texter kan vara skyddade av upphovsrätten och därför måste de som vill se det komma till KB:s lokaler. Det känns omodernt, tycker han. Riksbibliotekarien Gunilla Herdenberg håller med.

– Dagstidningarna är kanske vårt viktigaste tidsdokument. Vi ska sätta oss i förhandlingar nu, vi hade hoppats att upphovsmännen skulle släppa materialet till fyra pliktbibliotek, men det gick inte. Det känns så där. Ingen vet heller vad det här kommer att kosta, eftersom det är så nytt med kollektiva avtalslicenser, säger hon.

– Men då måste vi hitta ett säkerhetssystem där forskare kan få tillgång till det här materialet, svarar Helene Hellmark Knutsson.

FORSKNINGSMINISTERN BERÄTTAR att hon var med i våras när Kungliga biblioteket avslutade digitaliseringen av alla tryckta Statens offentliga utredningar, SOU, från 1920-talet till 1990-talet. Hon fick digitalisera den allra sista, och tycker att det är spännande att se hur de olika SOU:erna hänvisar till varandra, vilka av dem som många refererar till och som därmed troligtvis har haft stor betydelse.

– Det här kommer att lyfta nivån både för humanisterna och samhällsvetarna, de får nya forskningsfält eftersom de har möjlighet att se nya samband och ställa helt andra frågor.

Hon konstaterar att särskilt humanioran behöver bättre självförtroende.

När forskningspropositionen kommer i november innehåller den också satsningar på både samhällsvetenskap och humaniora.

TVÅ DAGAR SENARE står Helene Hellmark Knutsson utanför en konferenssal på Sheraton Hotel. Hon har precis hållit öppningstalet för en konferens om akademiker på flykt, och plockar åt sig en frukostmacka. Drar med en skeptisk min bort salladsbladet och håller det ifrån sig mellan tummen och pekfingret.

– Det smakar ju ingenting. Tomater är goda, säger hon.

Pressekreteraren Kristian Brangenfeldt flikar in att ruccola är värre än isbergssallad, påminner om maskrosblad.

– Ja, det har en ogräskänsla, svarar ministern.

Helene Hellmark Knutsson är imponerad av den enorma service som forskningsbiblioteken bistår forskare och studenter med, av kompetensen hos personalen. Men hon skulle gärna se en ökad samverkan med samhället och breddad rekrytering. Att biblioteken jobbar ännu mer för att bredda sig och väcka intresse, inte minst hos unga som inte själva kommer från akademiska hem.

– De skulle våga bjuda in barn och unga ännu mer och kittla intresset genom att visa spännande material och vad som är möjligt att ta reda på.

Hennes eget intresse kittlades nog den där gången med gymnasiearbetet om Propertius dikter på KB. Helene Hellmark Knutsson drar handen genom den blonda luggen och säger att specialarbetet var den första undersökande uppgiften hon fick göra i skolan.

– Mycket av skolarbetet på min tid handlade om att lära sig saker utantill från färdiga skolböcker. Det var inte så mycket problemlösning och att själv leta reda på saker, det här var första gången vi gjorde så och jag gillade det mycket.

Helene Hellmark Knutsson

Född: 1969.
Bor: Sundbyberg.
Familj: Gift, två barn och hunden Leia.
Gör: Minister för högre utbildning och forskning.
Parti: Socialdemokraterna.
Läser just nu: *En kvinna i blått* av Elly Griffiths.
Tidigare jobb:
2013–
Ledamot i socialdemokraternas partistyrelse och ordförande i Stockholms läns partidistrikt.
2011–2014
Styrelseledamot i Sveriges kommuner och landsting.
2010–2014
Landstingsråd och gruppledare för Socialdemokraterna i Stockholms läns landsting.
2001–2010
Kommunalråd och kommunstyrelsens ordförande i Sundbyberg.
1996–2001 och 2010
Ombudsman på LO.

Forskningsministern ser bibliotekens dubbla roller mellan digitalt och tryckt som en utmaning.

NU HAR HON SNART varit runt på alla högskolor i landet. Fascinerats av det stora ljusa forskningsbiblioteket i Gävle och lyssnat på föredrag om digitaliseringen på Uppsala universitetsbibliotek. Helene Hellmark Knutsson tycker att det svåraste med att vara minister är att styra på ett sätt som skapar långsiktighet och tillit. Det kräver att hon hela tiden berättar vad som händer och varför det händer, men också lyssnar in hur lärosätena tänker.

– Det var viktigt att det var just jag som minister som kom ut och lyssnade på deras berättelse och det de ville visa upp. Jag bjuder också in dem en gång om året för att lyssna på dem, och så har vi massa dialog där emellan.

Själv har hon bara gått ett år på universitet och läste kurser i historia, nationalekonomi och statistik. Men det har inte varit något hinder i den annars så meritfokuserade akademin.

– Det har alltid varit en diskussion, eftersom jag själv inte kommer från sektorn. Men som politiker är det inte mitt uppdrag att vara specialist utan att stå för allmänhetens och mitt partis intresse. Det är klart att det har varit en inlärningsprocess för mig, men det är jag van vid. I huvudsak har jag mötts av respekt.

Mest spännande tycker hon att bibliotekens dubbla roll är. Samtidigt som de samlar tryckt material och har det tillgängligt, behöver de också jobba med digitalt material, digitalisera äldre fysiskt material och göra det sökbart.

– Det är stora kostnader kopplade till det här, så man får göra det i takt med att resurserna tillåter och utifrån en behovsanalys. Men att vi måste göra det är givet. Det kommer att utveckla forskningen väldigt mycket.

Hon tar också upp problemet med hur sociala medier ska bevaras för framtiden, de ingår inte i e-plikten i dag. Men Helene Hellmark Knutsson vill inte göra någon översyn av pliktlagstiftningen. Digitalt material är viktigt, men får inte blir för ohanterligt och dyrt, säger hon.

– Samtidigt vill jag inte göra felgissningar, att vi ändrar saker för att vi tror att det ska bli på ett visst sätt i framtiden. För tio år sedan trodde vi till exempel att det digitala skulle slå ut fysiskt material. Många var övertygade att vi skulle få papperslösa kontor, men det blev tvärtom, nu har vi mer papper än någonsin. ■

ANNONS

BAKOM RUBRIKERNA

Boken baseras på författarens egna upplevelser, personliga intervjuer och polisrapporter från riksarkivet i Stockholm, från beredskapstiden till idag. Starka berättelser från olika kulturer och länder där krig och förföljelse har varit eller är vardag.

Med de spänningar som finns i världen idag och med stora flyktingströmmar ger boken en inblick i vad som händer bakom rubrikerna. Flera av de intervjuade bor i dag i Sverige.

BTJ har recenserat boken www.puf-bok.com

Vad står på din önskelista?

Julen står för dörren och ett nytt år tar vid. Verkstäderna går för högtryck.
Det är många paket på väg ut och fler blir det. Har du ännu inte riktigt bestämt dig
så är det hög tid att få önskelistan klar. Vi har mycket att välja på.
Ta fram vår katalog eller kika in i vår nätbutik redan idag.
Med denna lilla påminnelse vill vi också passa på att önska er ett riktigt gott
årsavslut samtidigt som vi här tackar alla våra kunder.

WE ARE LIBRARY PEOPLE®

Eurobib direct
www.eurobib.se
PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

KOMMENTAR
Vad ser du i kristallkulan? Skriv du också till bbl@a4.se

”Ingen vet var open access-jakten slutar”

Forskningsbiblioteken söker sin väg in i framtidens publiceringslandskap mellan faror och möjligheter. Peter Linde, bibliotekarie vid Blekinge tekniska högskolas bibliotek, vill att branschen ska våga låta blicken följa bösspipan ända fram.

Peter Linde
Blekinge tekniska högskolas bibliotek
FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

I läsåret 85/86 fanns det 185 000 studenter på svenska högskolor och universitet, läsåret 15/16 mer än dubbelt så många. Antalet adjunkter och lektorer ökade samma period procentuellt ännu mer medan antalet bibliotekarier stod still. Istället för tillväxt är det omvandling som präglar biblioteken.

1985, när jag fick mitt första bibliotekariejobb, var bibliotekarien fortfarande någon som aktade och skötte samlingarna, som slog analogt i Index Medicus elller hjälpte till att söka i Dialog. Katalogen fanns i en låda med kort. Sen kom Gopher, WAIS och HTTP och 2017 har digitalisering och den pågående realiseringen av open access- och open science-tanken gjort att förutsättningarna för arbetet helt förändrats.

Ju längre open access (OA) till vetenskapliga publikationer och forskningsdata drivs, ju mer kommer våra arbetsuppgifter att förändras. Och när biblioteket inte längre nödvändigtvis är en fysisk plats är det hög tid att vi kikar längs bösspipan och ser vartåt OA-utvecklingen siktar. För när kulan landar och hela den gamla publiceringsmodellstjuren faller med ett brak, kommer många att samlas för en smakbit eller två. Men än är jakten inte över och ingen vet var den slutar.

I föreställningarna om forskningsbibliotekariens framtida roll är det några hot som återkommer. Ett av dem är “de stora tidskriftspaketen” som hämmat bibliotekens valmöjligheter, men också ökat tillgången till vetenskapliga tidskrifter. Det finns forskare som anser att mellan 90 och 99 procent av genomsnittsbibliotekets medier kunde skickas till ett magasin och användandet koncentreras på elektroniskt material. Ja, det håller redan på att ske.

Ett annat hot är den gyllene OA:n som alltmer ersätter den gröna. Kanske lockar den till att ta APC-kostnaden från biblioteket istället för från forskningsbudgeten. Kan det till och med gå så långt att universiteten lägger ut sina biblioteksfunktioner på entreprenad till Google eller andra stora medieföretag? Och vad händer med de institutionella arkiven som inte lyckats övertyga forskare att parallellpublicera?

Biblioteken söker efter nya arbetsuppgifter – hantering av forskningsdata, förlagsverksamhet, undervisning, statistikleveranser – men trängs på scenen med aktörer som datacenters, förlag, nya techföretag och forskningsplaneringsavdelningar.

Samtidigt är möjligheterna oändliga.

NÄR BIBLIOTEKET INTE längre äger sina dokumentsamlingar eller har fysiska böcker består det bara av sin personal och dess kompetens. Bibliotekarien – inte biblioteket – kommer att stå i centrum. Och nya arbetsuppgifter blir vardag.

Lokala repositorier börjar publicera originalartiklar inklusive granskning, redigering, design, altmetrics etc. Bibliotek och lärosäten kan tillsammans skapa publiceringsplattformar och återta kontrollen över sitt intellektuella kapital. Prenumerationsbudgeten omvandlas och investeras i publiceringsinfrastruktur. Samarbeten mellan fonder, sällskap, regionala aktörer och bibliotek för att stödja och publicera OA ökar. Kooperativa titlar med lågkostnadsmedlemskap som inkluderar *article processing charges* (APC) blir allt vanligare. Innovativa samarbeten underlättar fjärrlån och andra tjänster mellan bibliotek i skiftet mellan prenumerationsmodell och OA.

Tjänster runt OA, vetenskaplig kommunikation och upphovsrätt ökar i betydelse. Bibliotekariens roll handlar mer om att samarbeta med forskare och doktorander för att underlätta open science-kulturens spridnings-, och kvalitetslöften. Det kräver större kompetens och specialisering.

Digital humaniora växer. Bibliotekarier undervisar och utbildar, utvecklar och stöder text- och dataminingresurser och förvaltar utrymmen som labb.

VISST LÅTER DET SOM en chans för bibliotekarier att höja sin yrkesstatus och bli en mer integrerad del av forskningen och undervisningen på universiteten? En fullgången OA-implementering lär ta ytterligare 20 år men kommer att innebära en svårare anpassning och kräva än mer högljudd argumentering för bibliotekens existens än hittills. Även om bibliotekslokalen blir kvar som en statussymbol på campus kommer själva biblioteket att vara försvunnet 2035. Att akta och sköta samlingar har övergått i att förstå och medverka till att ny kunskap uppstår, förmedlas, förvaltas och bevaras. Att vara delaktig i de processerna och att kunna navigera i dessa farvatten är vad som krävs. Nu direkt. ■

På biblioteksbladet.se finns en längre version av texten.

ANNONS

SÅ GJORDE VI
Digital inredning

Den tänkande bokhyllan

En bokhylla som vet vilka böcker låntagarna gillar mest och där författaren på en skärm berättar om verket besökaren håller i. Framtiden är redan här, på biblioteket i Mårtensdal i Helsingfors grannstad Vanda.

TEXT & FOTO
SÖREN VIKTORSSON

Sedan i våras finns en alldeles speciell hylla i Mårtensdals bibliotek. Den kallas till vardags älyhylly (smarta hyllan) och här testas det senaste inom teknologi.

Bibliotekschef Heli Ronkainen och bibliotekarie Lasse Pekkarinen berättar att testhyllan redan delvis förändrat deras arbetssätt.

Vad är detta för hylla?

– Det är en hylla vi inrättade i våras och för ändamålet köpte vi in 200 garanterat populära vuxenböcker. Mest är det romaner men även facklitteratur och allt på finska. Böckerna har försetts med tre stycken klistermärken och det är med hjälp av dessa vi prövar ny teknik. Det märke som har direkt med själva hyllan att göra kallas för RFID, vilket står för Radio-Frequency Identification.

Och hur fungerar det?

– I hyllan finns en särskild läsare som RFID-klistermärket kommunicerar med. Därför registreras det automatiskt när en bok har tagits ur hyllan och när den lämnats tillbaka.

När låntagaren tar ut och tittar på en bok aktiveras en bildskärm i hyllan. Ännu visar den bara skriftlig information rörande boken, men framöver kan exempelvis en video sättas igång där bokens författare själv berättar om sitt verk.

Testhyllan ska även kunna ge tips om vilka böcker låntagarna uppskattar mest?

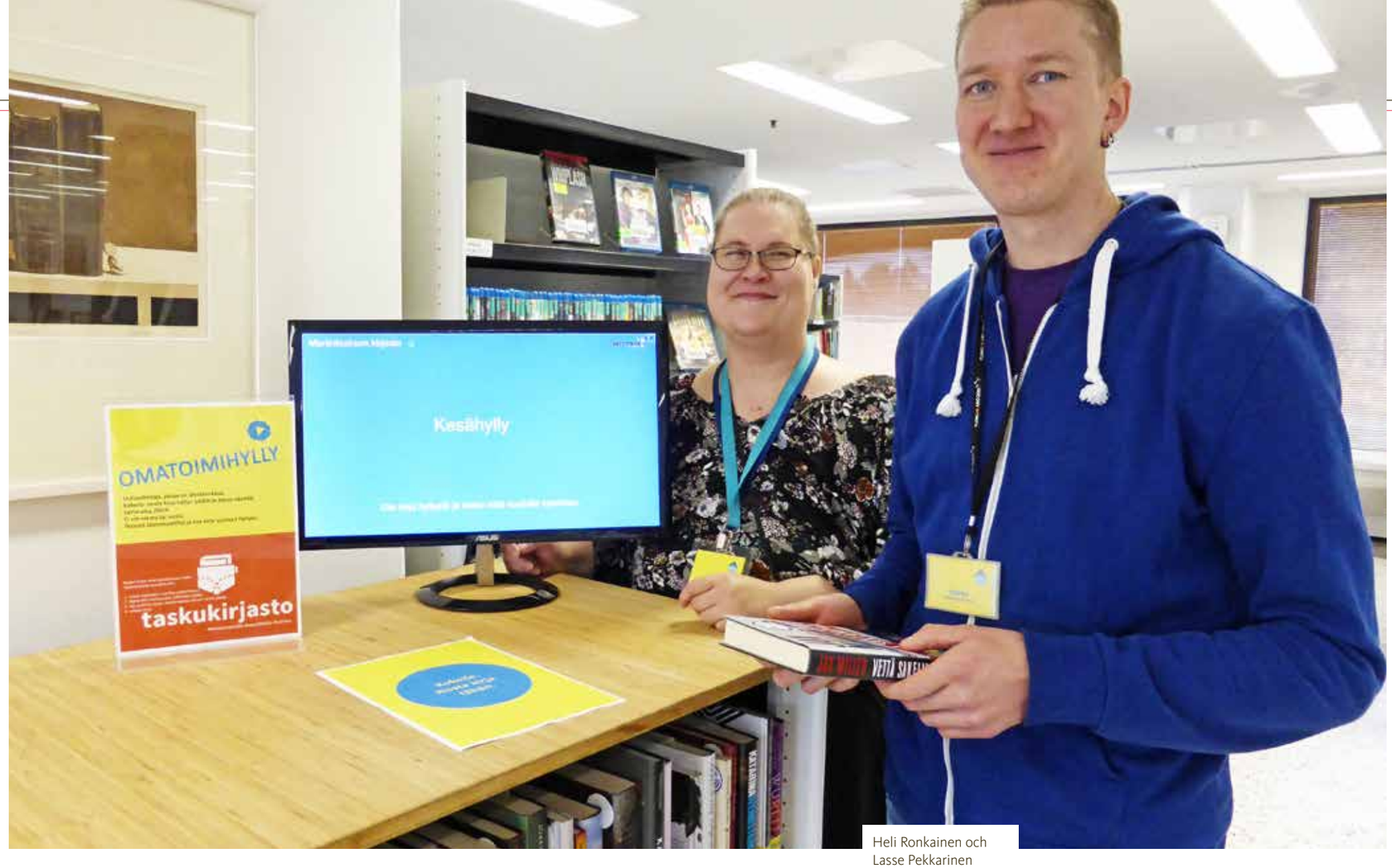

Heli Ronkainen och Lasse Pekkarinen tycker att de sluppit ut från lånedisken och kan röra sig friare bland besökarna tack vare den nya tekniken.

– Det stämmer och är något vi delvis redan testat. Vi låter låntagarna lägga den bok de ska lämna tillbaka antingen i en hög med ”bra böcker” eller i en annan hög. RFID-systemet läser av det hela och vi bibliotekarier får värdefull information.

Det finns två andra klistermärken i böckerna. Vad är det för märken?

– De kallas NFC-märken och det står för *Near Field Communication*, på svenska ”närfältskommunikation”. Att använda dem förutsätter att låntagaren har Helmetbibliotekens egen app Taskukirjasto (Fickbiblioteket som BBL skrev om i nr 7) nedladdad. Helmet är ett samarbete mellan biblioteken i Helsingfors samt grannstäderna Vanda, Esbo och Grankulla. Ett av NFC-märkena används vid utlåning. Det enda kunden behöver göra är att lägga mobilen mot märket och sedan genomföra själva lånet.

Vad är vitsen med det?

– Utlåningen blir enklare. Om vi exempelvis anordnar pop up-bibliotek på ett köpcentrum här i närheten kan vi ta med några av de 200 specialmärkta böckerna. Den som har Helmets app i sin mobil kan då genast låna dessa, utan att behöva uppsöka biblioteket. På så sätt kan biblioteket i framtiden nå ut bättre utanför sina egna fyra väggar, exempelvis till skolor och sjukhus.

Okej. Vad är det andra NFC-märket?

– Den leder direkt till en nätsida, där låntagaren med sitt lånekortsnummer kan få rekommendationer utifrån tidigare lån. Det är lite som när man går in och köper böcker på nätet och får rekommendationen ”Du som köpt denna bok är kanske också intresserad av de här”.

Ni är först i Finland med denna ”smarta hylla”. Har ni fått mycket besök av kollegor?

– Inte ännu. En hel del tycker nog att det här med olika konstiga förkortningar verkar svårt. Men tekniken är mycket användarvänlig!

Vad har försöket hittills betytt för er bibliotekarier?

– Hyllan har blivit en slags mittpunkt på biblioteket. Vi sitter inte längre så mycket i diskar utan rör oss och är mer tillgängliga för kunderna. Det är också lättare att fråga bibliotekarien till råds när han eller hon så att säga finns ute på golvet, exempelvis vid testhyllan.

På sikt, hur kan ny teknik ytterligare komma att påverka bibliotekariernas yrkesvardag?

– Det sägs att tekniken kan hota våra jobb. Men det tror vi inte, snarare förändras vår roll. Ju mer vi slipper rena rutinsysslor som att manuellt hålla reda på böcker, desto mer får vi rollen av rådgivare som guidar kunden rätt på biblioteket. ■

Biblioteka istället för bibliotek

Både Arlöv och Ängelholm ville utveckla kulturhustanken. Forskaren Johanna Rivano Eckerdal följde processen och vill att vi ser på biblioteksverksamheten som ett verb.

TEXT TIM ANDERSSON

Glädjen i att tvingas tänka nytt. En studie av verksamhetsutveckling vid två folkbibliotek i Skåne, Lund University Publications 2016.

Johanna Rivano Eckerdal.
FOTO: PRIVAT

De traditionella biblioteks-tjänsterna efterfrågas inte längre i samma grad som förut. För att folkbiblioteken ska hänga med i utvecklingen behöver de kunna erbjuda fler aktiviteter i form av konserter, diskussionskvällar, utställningar, film- och skrivarverkstäder.

Det konstaterade Region Skåne 2012, och utlyste medel för bibliotek som ville utveckla sig till kulturhus.

Tio projekt fick pengar, och tre av dem kan man nu läsa mer om i en studie av Johanna Rivano Eckerdal, lektor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet. Hon följde nämligen arbetet med intervjuer, enkäter och fältarbete.

Ett av projekten drevs av biblioteket i Arlöv. Där kom utlysningen lägligt, eftersom man redan funderade på hur man skulle få fler av kommunens nya svenskar att komma till biblioteket.

– För att få idéer om vad som kunde göras skapade man i Arlöv en referensgrupp av personer med olika språk och bakgrunder, som träffades ett par gånger per termin för att ge synpunkter på verksamheten, berättar Johanna Rivano Eckerdal.

Dessutom startade man något man kallade för Lördagar på bibliotek, ett slags återkommande kulturfestival i miniformat, med barnfilm, konserter, utställningar etcetera.

Ett annat utvecklingsprojekt bedrevs i Ängelholm. Där var behoven helt andra.

– Utgångspunkten var att huvudbibliotekets lokaler behövde renoveras. Efter en del turer ville man undersöka möjligheten att utveckla ett kulturstråk mitt i stan, en gemensam lösning för biblioteket, kulturskolan och en fritidsverksamhet för ungdomar.

Efter att ha sammanfattat och analyserat projekten på biblioteken i rapporten Att dela en helhetsbild 2013, arbetade Johanna Rivano Eckerdal under 2014 och 2015 på en uppföljande studie. Hur hade det gått med projekten?

– I Arlöv levde kulturhustanken vidare. Referensgruppen hade blivit lyckad och fanns kvar, liksom Lördagar på bibliotek. I Ängelholm hade arbetet däremot stannat av. Valet 2014 innebar maktskifte och därefter blev det inget beslut om kulturstråket.

I RAPPORTEN *Glädjen i att tvingas tänka nytt* från 2016 undersöker Johanna Rivano Eckerdal hur förändringsarbetet upplevdes av bibliotekarierna, och hur det har skapat diskussioner om folkbibliotekets identitet. Sammanfattningsvis fanns det olika uppfattningar om vad ett bibliotek är och ska vara.

– Titeln på rapporten kommer från ett samtal med en bibliotekarie i Ängelholm och visar på en paradoxal motsättning som kunde finnas inte bara mellan personal, utan också inom en och samma person i personalen. Det kan vara problematiskt att förnya, men det kan också finnas en glädje i att göra det.

Johanna Rivano Eckerdal förstår att man som bibliotekarie kan känna sig hotad av alla de förändringar som biblioteket som institution står inför. Tendensen att tala om kultur som något som ska bidra till regioners attraktivitet, eller som ett stöd till ekonomiska framsteg, är problematisk.

Men för att underlätta identitetsdiskussionen föreslår hon ett nytt sätt att tänka på biblioteket: inte som ett substantiv, utan som ett verb, inte ”bibliotek” utan ”biblioteka”.

– Om man ser på bibliotek som något fixt och färdigt med en essentiell kärna blir det väldigt viktigt att vara överens om vad den kärnan är och att hela tiden stämma av verksamheten mot den, men om man istället tänker att det finns flera olika kärnor och att det kontinuerligt utvecklas nya blir det kanske mindre problematiskt att göra nya saker.

Visst finns sådant som inte ryms på ett folkbibliotek, menar hon. Och för att kunna avgöra vad det är krävs kunskap om normer och värderingar i professionen.

– Därför tycker jag att det är väldigt viktigt att bibliotekscheferna är bibliotekarier i grunden. Det är bibliotekarier som ska driva debatten om bibliotekens utveckling.

En kommande, tredje del av Johanna Rivano Eckerdals följeforskning ska undersöka styrdokumentens funktion för folkbibliotekens verksamhet. ■

Dålig kunskap om e-resurser

Det är en vanlig uppfattning att bibliotekens databaser används alltmer sällan samtidigt som medie- och informationskunnighet blivit en viktig fråga i vår tid. I rapporten *E-resurser på kommunala bibliotek* har Cecilia Gärdén och Malin Utter vid sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap i Borås gjort en kartläggning av e-resurser vid kommunala bibliotek i Sverige och tittat närmare på utmaningar och möjligheter. Några identifierade problem är att allmänheten har för lite kännedom om e-resurserna, att bibliotekspersonal har för dålig kunskap om dem och att de prioriteras lågt i verksamheten, både avseende tid och ekonomi. Initiativet till denna rapport kommer från fyra regionala biblioteksverksamheter: Kultur i Väst, Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, Region Gävleborg och Regionbibliotek Stockholm.

Så möter vi nyanlända ungdomar

Skolans möte med nyanlända beskriver hur man kan utveckla mottagande och undervisning av nyanlända. Boken riktar sig till all skolpersonal, inklusive skolbibliotekarier, som nog kan ha en del att hämta här. Författare är Pirjo Lahdenperä, professor i pedagogik med inriktning mot styrning och ledning vid Mälardalens högskola, och Eva Sundgren, professor i svenska språket med inriktning mot sociolingvistik vid Mälardalens högskola.

Homogen bibliotekskår

Bibliotekskåren saknar mångfald, och det är någonting som bibliotekschefer beklagar. Samtidigt ser de sina egna möjligheter att ändra situationen som begränsade. De anser att de saknar både tid och medel för att ägna sig åt mångfaldsarbete, och att det här leder till att biblioteket inte kan uppfylla bibliotekslagens åliggande att vara tillgängligt för alla. Det konstaterar Sarah Meier i sin masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet: *Bibliotek för alla! Av alla?* Till grund för uppsatsen ligger intervjuer med fem bibliotekschefer och en enhetschef på större biblioteksorganisationer i Sverige.

Bli en del av #TeamUmeåkommun

Umeå växer. Vi söker kollegor till norra Sveriges största team: Umeå kommun. Söker du ett utmanande jobb och vill bidra till att skapa välfärd och samhällsnytta? Här finns en plats för dig!

Enhetschef

Sveriges depåbibliotek och lånecentral

UMEÅ KOMMUN

Mer om den här och andra tjänster hittar du på:
umea.se/ledigajobb

HÖGSKOLAN I BORÅS SÖKER

UNIVERSITETSLEKTOR
i biblioteks- och informationsvetenskap

UNIVERSITETSADJUNKT
i biblioteks- och informationsvetenskap

MER INFO PÅ HB.SE/JOBB

HÖGSKOLAN I BORÅS

Välkomna till jobbtorget!

Nu kan du platsannonsera i Biblioteksbladet – både i papperstidningen, på webbplatsen och på facebook. Här hittar du personen du behöver.

I papperstidningen når du ca 9 700 läsare (upplaga 4 300).
På webbplatsen ca 4 000 unika besökare i månaden.
På facebook >1 500 följare.

Priser och info hittar du på biblioteksbladet.se/annonsera

Karin Linder ny generalsekreterare

Svensk biblioteksförenings styrelse har utsett Karin Linder till ny generalsekreterare för föreningen.

Karin Linder arbetar för närvarande som utredare för den nationella bibliotheksstrategin och har tidigare bland annat varit ordförande för fackförbundet DIK och samordningsansvarig på Nationalmuseum.

– Jag är verkligen glad att vi lyckats rekrytera en sådan meriterad och kunnig ledare som Karin Linder. Hennes långa erfarenhet av att leda en medlemsstyrd organisation kommer mycket väl till pass, säger Calle Nathanson, ordförande för Svensk biblioteksförening.

Karin Linder.
FOTO: PRIVAT

Karin Linder tillträder som generalsekreterare den första januari 2017.

– Jag är mycket glad över förtroendet, Svensk biblioteksförening är en aktiv och engagerad förening med stark röst i samhällsdebatten. Jag ser fram emot att tillsammans med alla medlemmar arbeta för bibliotekens roll i det demokratiska kunskapssamhället, säger Karin Linder.

– Karin kommer med sin gedigna kunskap inom kultur- och biblioteksområdet att vara en stor tillgång för föreningens kommande arbete. Jag ser verkligen fram emot att hon börjar som generalsekreterare, avslutar Calle Nathanson. ■

Björn Orring

Årsmöte 10 maj 2017 i Växjö

I ENLIGHET MED Svensk biblioteksförenings stadgar paragraf 5 kallas alla medlemmar till årsmöte onsdag 10 maj, klockan 15.00, i Växjö Konserthus, Västra Esplanaden 10–14, Växjö.

Valberedningens sammankallande är Anette Eliasson. Hon träffas på telefon 031-315 16 71 eller e-post anette.eliasson@molndal.se.

SISTA MOTIONSDAG ÄR fredagen den 10 mars 2017. Medlem eller grupp som vill att en viss fråga tas upp till beslut på årsmötet kan, senast utsatt sista motionsdag, skicka in en skriftlig anmälan till kansliet: Svensk biblioteksförening, Box 70380, 107 24 Stockholm ■

Styrelsen

Dags att nominera till IFLA:s sektioner

NU ÄR DET ÅTER DAGS att nominera till IFLA:s sektioner!

Svensk biblioteksförening är medlem i alla IFLA:s sektioner. Om en av våra medlemmar vill nominera till en sektion där man inte har medlemskap, så kan föreningen hjälpa till.
Mer information och nomineringsblanketter hittar du på föreningens webbplats, www.biblioteksforeningen.org

Information om nomineringar och de villkor som gäller när man arbetar aktivt i IFLA finns på IFLA:s hemsida, www.ifla.org

Om ni vill bli nominerade av föreningen vill vi ha era formulär senast 20 januari 2017. Nomineringar ska vara insända till IFLA senast 8 februari 2017. ■

Anna Lindahl

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Elza Zandi, informationsassistent: ez@biblioteksforeningen.org

KALENDARIUM

8 december, Årets ärtsoppa på Carolina Rediviva, Uppsala

● Svensk biblioteksförening, region Stockholm Uppsala Gotland hälsar välkommen till ärtsoppa och föreläsning med Elise Karlsson.

Föreningen bjuder på ärtsoppa m.m. Punsch finns till självkostnadspris.
Tid och plats: 8 dec kl 18, Carolina Rediviva, Uppsala.

8 december, Dialogmöte för statliga bibliotek, Stockholm

● Expertnätverket för statliga bibliotek kallar till dialogmöte om informationsförsörjning och publikationsfrågor!

Kungliga biblioteket har genomfört en kartläggning i samarbete med Svensk biblioteksförening om den vetenskapliga informationsförsörjningen på statliga myndigheter. En enkät gick ut till de ca 60 myndigheter som ingår i Vetenskapsrådets nätverk för FoU- myndigheter. Katarina Wiberg, från Svensk biblioteksförening kommer tillsammans med Anna Lundén att redovisa preliminära resultat och vi i nätverket deltar efter det i fruktsamma diskussioner, som ger input till nästa steg.
Plats: Svensk biblioteksförenings lokal Sydney i World Trade Center, Stockholm, torsdagen den 8 dec, 2016.
Tid: 13.00–16.30

Kalendariet fortsätter på sidan 42.

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Elza Zandi, informationsassistent: ez@biblioteksforeningen.org

Fortsättning på kalendariet från sidan 41.

KALENDARIUM

15 december, Välkommen till en intressant dag om Äppelhyllor!

● Välkomna till träff med Svensk biblioteksförenings Expertnätverk för bibliotek med Äppelhylla
Datum: Torsdag 15 december
Tid: 09.30-16.00
Plats: World Trade Center, Klarabergsviadukten 70 alt. Kungsbron 1, Stockholm (intill Cityterminalen vid flygbussarna och Arlanda express)
Lokal: Atlanta

27–28 mars 2017, Bibliotekskonferens, Umeå

● 2017 års bibliotekskonferens i Umeå: Ofta pratar vi om att användaren är i centrum – men hur gör vi?

Delta i workshops och föreläsningar där du får metoder och idéer att utveckla på ditt bibliotek. Låt dig inspireras och bidra med bra eller dåliga exempel. Välkommen till Väven i Umeå 27–28 mars 2017!
Arrangörer: Umeå stadsbibliotek, Umeå universitetsbibliotek, Sveriges lantbruksuniversitet biblioteket, Sveriges depåbibliotek och lånecentral samt Svensk biblioteksförening – Regionföreningen Västerbotten.

Vinnarna tar emot sitt pris.

FOTO: ANNA LINDAHL

Polhemskolan blev Årets skolbibliotek

Priset Årets skolbibliotek 2016 går till Polhemskolan i Lund.

Årets skolbibliotek 2016 utmärks av: Att personalen med kompetens, glädje och engagemang arbetar tillsammans med lärarna för att ge eleverna likvärdiga möjligheter att utvecklas optimalt. Skolledningen visar genom bibliotekets handlingsplan att man ser skolbiblioteket som en strategiskt viktig pusselbit, inte minst för att utveckla EU:s nyckelkompetenser (Digital kompetens och Lära att lära). Skolan har ett välutvecklat samarbete med högre utbildning där biblioteket spelar en viktig roll. Biblioteket arbetar också framgångsrikt med nyanlända elever för att de genom läsning ska hitta en väg in i Sverige.

Priset delades ut av gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström under Skolforum på Stockholmsmässan i Älvsjö.

På Nationella skolbiblioteksgruppens webbplats finns en film som beskriver Polhemskolans sätt att arbeta med sitt bibliotek. ■

Jenny Nilsson

Tävling!

VI LOTTAR UT fem gratisplatser till Biblioteksdagarna 2017. Om du betalat din medlemsavgift senast den 15 januari är du med i lottdragningen om de fem platserna. Vinsten gäller deltagaravgiften. Resa och boende bokar och betalar du själv. ■

FOTO: ISTOCK

MEDIEUTREDNINGEN:

”Satsa på MIK!”

Medieutredningen lyfter behovet av medie- och informationskunnighet

”Det är glädjande att utredningen så tydligt talar om behovet av en bred satsning på MIK för alla åldrar och i det sammanhanget lyfter fram bibliotekens roll”, säger Jenny Nilsson, t.f. verksamhetsledare på Svensk biblioteksförening.

I dag har Medieutredningen (SOU 2016:80) presenterat sina förslag under titeln *En gränsöverskridande mediepolitik – För upplysning, engagemang och ansvar*. Utredningen innehåller bland annat förslag på nytt mediestöd som skulle ersätta dagens presstöd.

Utredningen tar också upp det stora behovet av medie- och informationskunnighet (MIK) för att människor ska kunna ha förmåga att kritiskt granska informationsflödet i det digitala samhället. I dag finns det stora brister på detta område, exempelvis får endast 10 procent av eleverna på högstadiet undervisning i källkritik. Utredningen lyfter fram bibliotekens betydelse och potential som arenor och mötesplats för kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, men också bibliotekens framtida behov av att kunna upprätthålla kompetens och bemanning.

Utredningen konstaterar att arbetet med MIK idag är splittrat på många olika departement, myndigheter och statliga organ. Koordinationen mellan dessa beskrivs som svag, något som även föreningen framfört. Utredningens slutsats är därför att ”en nationell MIK-reform behövs för att utveckla medborgarnas medvetenhet och förståelse för medieteknik, medielogik och hur deras egen medieanvändning i livets mikropauser har potentialen att påverka såväl dem själva som andra. Detta är omistliga kunskaper i en era då allt och alla kan betecknas som medier. Om den bristande kompetens som identifierats inte åtgärdas kan detta inte bara hämma utvecklingen utan även utgöra ett allvarligt hot mot demokratin.”

Utredningen skickas nu ut på remiss och föreningen kommer självklart att lämna in ett remissvar.

Hela utredningen hittar du på www.medieutredningen.se ■

Björn Orring

Utredningen skickas nu ut på remiss.

Röster om bibliotek och upphovsrätt – en antologi

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING gav i slutet av november ut en antologi om bibliotek och upphovsrätt. Antologin ger ett antal perspektiv på bibliotek och hur upphovsrättsliga frågor påverkar deras vardag. I artiklarna skisseras de utmaningar som biblioteken står inför och hur dessa utmaningar kan mötas. I antologin diskuteras bl.a. den europeiska upphovsrätten och de förändringar som den står inför, hur forskningsbiblioteken arbetar med upphovsrättfrågor gentemot forskare och studenter och hur Kungliga biblioteket arbetar med fjärraccess till sitt digitala material. Det beskrivs också hur den svenska upphovsrättslagen ger förutsättningar för att kunna tillgängliggöra medier till människor med läsnedsättningar. Avslutningsvis diskuteras upphovsrätten i förhållande till bibliotekens demokratiska uppdrag.

Antologins författare är Katarina Renman Claesson, Stockholms universitet, Jonas Holm, Stockholms universitetsbibliotek, Inga-Lill Nilsson, Karlstads universitetsbibliotek, Jerker Rydén, Kungliga biblioteket och Anne Stigell, MTM. Redaktör är Alex Amnéus.

Antologin finns fritt tillgänglig på föreningens webbplats. ■

Katarina Wiberg

Otillräckliga förslag om reformerad upphovsrätt

Behovet av en reformerad upphovsrätt är stort. I globaliseringens tidevarv sker alltmer av forskning och utveckling i gränslösa miljöer. Det behövs därför regelverk som underlättar samarbete och kunskapsutbyte. Lagstiftningen måste anpassas till den tekniska utvecklingen där upphovsrättsliga regler tar hänsyn till allas rätt till fri tillgång till kunskap och information. Upphovsrätten ska främja innovation, inte hindra den.

Tyvärr infrias inte förväntningarna i det förslag som presenterats av EU-kommissionen. Förslaget är alltför försiktigt och tar inte i tillräcklig utsträckning användarnas perspektiv. Flera områden som är viktiga för bibliotekssektorn saknas dessutom helt.

FOTO: FREDRIK HJERLING

FÖRSLAGET INNEBÄR generellt ett stöd för den typ av licensmodell som är vanligt förekommande i Sverige och övriga nordiska länder. Det finns många fördelar med den modellen, men det förutsätter starka organisationer som har möjlighet att teckna avtalslicenser. I många europeiska länder saknas den traditionen och infrastrukturen, varför det är svårt att uppnå önskvärda resultat om gränsöverskridande kunskapsspridning och kunskapsutbyte med den modellen på EU-nivå. En licensmodell kan vara svår att överblicka och påverka för både biblioteksanställda och enskilda användare, vilket verkar hämmande på utbytet av information och kunskap. Ur ett biblioteksperspektiv kan detta också vara problematiskt eftersom bibliotekens verksamhet utvecklas alltmer mot att besökare deltar i medskapande verksamhet, där olika typer av medier används. Då måste detta också vara möjligt utifrån ett upphovsrättsperspektiv.

”Flera områden som är viktiga för bibliotekssektorn saknas dessutom helt.”

Svensk biblioteksförening menar att de förslag till obligatoriska undantag som föreslås för text- och datautvinning, undervisning och digitalisering av kulturarvet inte är tillräckligt omfattande. Förslag för att förbättra möjligheterna till e-boksutlåning saknas dessutom helt. Vi tar vidare avstånd från kommissionens förslag att införa en länkskatt för nyhetsmaterial. Positivt är att Marrakechfördraget nu implementeras, vilket kommer förbättra tillgängligheten till medier för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp.

Hela remissvaret finns på vår webbplats. ■

Björn Orring

Välkommen till bibliotekens ledande branschdagar!

BIBLIOTEKSDAGARNA
Växjö 10-11 maj 2017
#bibldag17

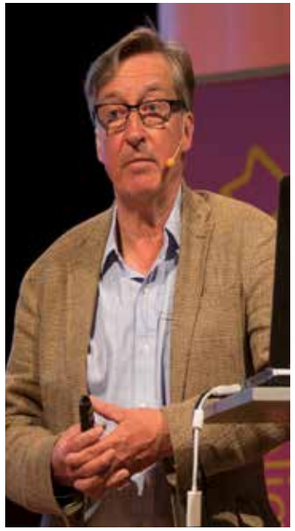

Svensk biblioteksförening

Eva Silverplats går i pension

FÖR TOLV ÅR SEDAN började Eva Silverplats på Svensk biblioteksförening som medlemssekreterare. Genom åren har hennes ansvarsområden ökat. Eva har varit systemansvarig, lokalansvarig och arbetat med styrelseadministration och mycket mera. Men nu går hon i pension.

– Det har varit 12 år med hårt arbete, men ett arbete med tillfredsställelse när man känt att ”we did it again” efter Biblioteksdagar, bokmässor, konferenser, nätverksträffar, prisutdelningar och ett otal medlemsmingel. Jag har haft förmånen att få samarbeta med kompetenta och härliga kollegor och haft daglig kontakt med er medlemmar, säger Eva.

Eva har tidigare jobbat på ett datafö-retag, skivbolag, it-företag, byggbolag och rekrytering (Executive Search).

– Jag kom till föreningen från privata näringslivet och hade ingen aning om vad som väntade. Men biblioteksvärlden visade sig vara mycket mer och mycket intressantare än vad jag kunnat föreställa mig, säger hon.

Efter 44 års arbetsliv har nu Eva alltså gått i pension.

– Nu ska jag ägna mig åt favoritsysselsättningarna: läsning, barnbarn, kultur, trädgårdsarbete m m, säger Eva.

Hon vill önska alla på kansliet och alla medlemmar allt gott framöver. Vi på kansliet vill tacka Eva för alla år hon har jobbat och förbättrat föreningen! Tack Eva! ■

Eva Silverplats.

FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

I år fick två projekt utvecklingsstöd.

Beviljade utvecklingsstöd

Svensk biblioteksförenings styrelse har beslutat att fördela 2016 års utvecklingsstöd till två projekt.

Biblioteken på Gotland får utvecklingsstöd för sitt projekt *Den digitala boken kommer*. De vill digitalisera tjänsten som ett led i ett utvecklings- och förändringsarbete. De hoppas på så sätt kunna göra en prioriterad målgrupp mer digitalt medvetna genom att minska den digitala klyftan, tillgängliggöra litteraturen samt på ett mer effektivt sätt kunna fortsätta bedriva Boken kommer-verksamhet. Digitaliseringen kommer att ske i samarbete mellan daglig verksamhet samt Röda korset/Studieförbund. Genom bibliotekets urval och egna anmälan ska låntagarna få testa att få sina böcker levererade via platta laddad med önskat antal titlar. Urval sker i samråd med socialbibliotekarien på biblioteket. Syftet är att genom handledning och utbildning ge en prioriterad målgrupp en digital plattform för sina biblioteksärenden, göra dem mer digitalt medvetna och därmed minska den digitala klyftan.

Örkelljunga kommun får utvecklingsstöd för projektet *Biblioteket – en möjliggörare*. Det är en studie och ett projekt i hur biblioteken i Örkelljunga utvecklar sin roll som möjliggörare i lokalsamhället. ”Vi tar med oss beachflaggan, vår kunskap, låter människor träffas och mötas oavsett etnicitet, kön, ålder eller inkomst”, skriver de i sin ansökan. Projektet kommer att ge dem möjligheter att få reda på vad människor kan och hur denna kunskap kan spridas. Biblioteken kommer att vara spindel i nätet, invånarna blir de som driver projektet vidare; det ska sedan mynna ut i ett ännu rikare konst och kulturliv. Huvudsyftet med projektet är att peka på den potentiella delningskultur som finns i bygden, men som de ännu inte har tagit ett samlat grepp om och därmed inte kunnat nå. Målet är bland annat att ge biblioteket en tydlig förankring i lokalsamhället, att inventera vilka kunskaper som finns och sprida dem vidare och att arrangera minst tio stycken träffar under 2017. ■ **Elza Zandi**

Från servicedesign till färgval

Fredagen den 11 november träffades Expertnätverket för bibliotekens lärandemiljöer för första gången. Mötet ägde rum i Stockholm i anslutning till Svensk biblioteksförenings lokaler. Dagen inleddes med att styrgruppen presenterade bakgrunden till att nätverket bildats och vad man hade för tankar kring nätverkets verksamhet framöver. Därefter bjöds det på presentationer från biblioteken vid Karolinska institutet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet och Chalmers bibliotek.

Presentationerna handlade om allt från hur man arbetat med inredning i form av färgval, möbler, belysning och akustik, till bibliotekens webbtjänster, användarundersökningar och servicedesign.

Under eftermiddagen diskuterade man i grupper vad man vill ta upp för frågor och ämnen under kommande nätverksträffar. Det fanns en stor vilja att hålla träffarna hos varandra så att man kan göra studiebesök och se hur man i praktiken arbetar med frågor kring lärandemiljö och användning av biblioteksrummet.

FOTO: KATARINA WIBERG

Medlemmarna i nätverket består i huvudsak av personal från universitets- och högskolebibliotek, men man vill gärna se fler medlemmar från andra delar av sektorn, som till exempel folk- och skolbibliotek, då det finns många frågor som är intressanta ur ett bredare perspektiv.

Läs mer om våra expertnätverk på webbplatsen. ■

Katarina Wiberg

Beviljade forskningsinitierande stöd

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENINGS styrelse har beslutat att fördela årets forskningsinitierande stöd till fyra projekt:

Hanna Carlsson och Johanna Rivano Eckerdal vid Lunds universitet för projektet ”Styrdokumentens betydelser och gestaltningar – En studie om styrdokumentens roller, relationer och uttryck i folkbibliotekens strategiska och dagliga verksamhet”

Jonas Fransson och Sara Kjellberg vid Malmö högskola för projektet ”Forskningsdatatidskrifter: en länk mellan forskningsdatahantering, vetenskaplig publicering och forskningsbibliotek”

Jutta Haider vid Lunds universitet för projektet ”Academic librairies in transition”

Per Wisselgren vid Umeå universitet för projektet ”Bibliotekskonsulenterna och det svenska biblioteketssystemets formering – en pilotundersökning”

Syftet med det forskningsinitierande stödet är att stödja framtagandet av forskningsansökningar med biblioteksrelevanta frågeställningar och öka antalet sådana ansökningar till ordinarie forskningsfinansiärer samt förbättra utsikterna till att ansökningarna beviljas. ■

Katarina Wiberg

FOTO: FREDRIK HJERLING

B Posttidning
Biblioteksbladet
Box 70380, 107 24 Stockholm

WWW.BKLIBRARY.SE

Barnens tid!

WE CREATE
THE LIVING
LIBRARY

Biketjänst heter numera

BK LIBRARY INTERIORS
www.bklibrary.se

KLOSS™